

İURFAN

№ 81 Avqust 2013 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

GÜNAH ATƏŞİ İLƏ YANMADAN

Hər nəfəsdə eylədik yüz min günah
Bir günaha etmədik heç bir gün ah

Süleyman Çələbi

İRFAN

Avqust/2013/№:81
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reyestr №: 1763

Təsisçi:
İpək yolu MMC

Baş redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Seyid Camal ƏZİMBƏYLİ
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Kompyuter dizaynı:
Ülvi MƏMMƏDOV
Copyright 2013 © All Rights Reserved
Created and supported by "irfan"

Foto:
«İRFAN»

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 35 AZN
Xarici ölkələr üçün 60 Avro

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfandergisi@yahoo.com

Abunə və reklam işləri:
Tel: 050 379 01 79

**Şikayət və təklifləriniz üçün
bu nömrəyə müraciət edə bilərsiniz**

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad
zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın
mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Əziz Oxucu!

Mübarək Ramazan bayramı ərəfəsində xoş
gördük sizləri. Ömrümüzdən bir Ramazan da belə-
cə gəlib keçdi. Sahurları, iftarları, tərvih və dualar-
la həyatımıza bərəkət olan bu mübarək aydan çı-
xarkən günah yükümüzdən azad olduğumuzu ümid
edirik. Özümüzü Ramazan ayı boyunca günahlar-
dan qoruduğumuz kimi bundan sonra da qorumaq
məcburiyyətindəyik. Günah aləqlərinin həyatımızı
bürüməsinə imkan verməməliyik. Buaykı ana mövzu-
muzun günahlardan təmizlənməyə həsr etdik. İnsan
nə üçün günah işləyər, işlədiyimiz hər bir günahın
ruhumuza və qəlbimizə təsirləri, eyni zamanda
günahlardan qurtuluş yolları haqqında geniş məlumat
verməyə çalışdıq.

Bu sayımızda *“Atəşlə təmizlənmədən”* başlıqlı
məqalədə hər günahın özümüzə cəhənnəmə apara-
cağımız bir odun olduğu və gec olmadan bu dünyada
ikən günah yükündən xilas olmağın zərurətindən
bəhs olunur. *“Palçığa düşən qızılar”* adlı yazıda insa-
nın fitrəti etibarilə mücəvhər olduğu və günah işlə-
məklə hər şeyin bitmədiyini oxuyacaqsınız. Tövbə ilə
cilalanaraq yenidən əvvəlki dəyərimizi qoruyub sax-
lamaq mümkündür. Bunun açıq bir nümunəsini *“Bışri
Xafı”*nin həyatını oxuyarkən görəcəksiniz. *“Günahları
kiçik görmək”* və *“Günahlarımız fəxrimizdir”* adlı
məqalələr də dosye mövzumuzu geniş izah edən
mühüm yazılardandır. *“Bir ayə”* və *“Bir hədis”* rubrika-
larımızda sizin üçün tövbə mövzusunun işlədik. Digər
tərəfdən Ramazanı yola salarkən bizi qarşılayan on bir
ay necə yaşayacağımızı *“Ramazanın ardından”* başlıq-
lı məqalədən oxuya bilərsiniz. *“Şəvval orucu”* da bu
qəbildən qələmə alınmış yazılardandır. Ölkəmizdə
səfərdə olan araşdırmaçı-yazar Abdülkerim Erdo-
ğandan aldığımız müsahibəmizdə yaşadığımız tor-
paqların İslam dünyasına töhfələri haqqında gö-
zəl fikirlərlə tanış olacaqsınız. Haqq Dostlarından
Hikmətlər silsiləsindən İmam Rəbbaninin gözəl
öyüdlərini sevrək oxuyacağınızdan əminik. Respub-
likamızda tanınmış səyyah Əlişir Azəri Gəncəvinin
maraqlı araşdırma yazısı olan *“Nizami Gəncəvi
yaradıcılığında ebru sənəti”* adlı məqalədə yeni fikir-
lərlə tanış olacaqsınız.

Fürsətdən istifadə edib, sizi qarşıdan gələn
Ramazan bayramı münasibətilə təbrik edirik!

Günahları kiçik görməmək Müşfiq Xəlilov	8
Ramazanın Ardından Aqil Əliyev	12
Araşdırmaçı-yazar Abdülkerim Erdoğan İlə Reportaj	14
Ailə dövlətin, əməl ailənin təməlidir Nizami Məmmədov	17
Allahı Xatırlayan Adam Bışri Xafi rəhmətullahi əleyh İbrahim Erol	18
Qanadakı Səhər Xoruna Vida... Lokman Helvacı	20
Ağılla Seçilən Ağıllı Dostlar İftixar Lətifov	23
Ah nə olardı... Mübariz Əlioğlu	24
Bir Ayə Fuad Quliyev	26
Bir Hədis Səfa Muradov	27
Şəvval Orucu Saleh Şirinov	35
Ən gözəl İsimlərlə Sənə dua edirik, ya Rəbb! Salih Zeki Meriç	36
Zəkat-Fitrə Dr. Əhməd Niyazov	38
Nizami Gəncəvi Yaradıcılığında Ebru Sənəti Əlişir Azəri Gəncəvi	40
Quran Gündəliyi Kamran Məmmədov	43
Atasız ata olmaq Eldar Kərimov	44
Metabolizmanı sürətləndirmə yalanı Adem Şahin	46
Misir Çevrilişinin Fəsadları Alpay Əhməd	48
Sual-Cavab Anar Qurbanov	50
Boşanmanın Uşaqlara Təsiri Mustafa Şahin	52
Xəbər	53

ATƏSLƏ TƏMİZLƏNMƏDƏN... NURLAN MƏMMƏDZADƏ 4

PALÇIĞA DÜŞƏN QIZILLAR ELŞƏN RZAYEV 6

HAQQ DOSTLARINDAN HİKMƏTLƏR İMAM RƏBBANİ (Q.S) -3- OSMAN NURİ TOPBAŞ 28

GÜNAHLARIMIZ "FƏXRİMİZDİR" RÜFƏT ŞİRİNOV 10

BAYRAM

Dünya həyatında həm nəfsani, həm də ruhani duyğuları təhrik edən təsiredici amillər vardır. Bayramlar bu duyğular arasında insandakı şəfqət, mərhəmət, vəfa və qayğıkeşlik hissələrini canlandırır. İslamda bayramlar insana başqalarını sevindirməyin sevincini də yaşadır eyni zamanda.

Bayram günü kimsəsizlərin, məzlumların və iztirab çəkənlərin könlünü almaqla başlamalıdır. İlk bayramlaşma ən çox yardım və nəvaziş gözləyən keçmişlərimizlə olmalıdır. Bu hal ölürlə dirilərin görüşməsidir. Fatihələr və sədəqələr hədiyyə olunaraq onlara vəfa borcunun ifasıdır.

Bayram yanıq ürəklərə cənnət sərinliyi verən ilahi bir ziyafətdir. Həmçinin bayram müəyyən bir sinfin şıltaqca yaşadığı, israf çılgınlığı ilə dolu tətillər və əyləncə kimi fərdi xoşbəxtlik günləri deyil. Əksinə, sileyi-rəhmə riayət etmək, keçmişlərimizin ruhlarını xeyirlə şad etmək, iman qardaşlığını cəmiyyət çapında yaşatmaq, inciklikləri ortadan qaldırmaq kimi bir çox ictimai ibadətlərin ifa edildiyi müştərək sevinc günləridir.

Bayram sevincinə haqq qazana bilmək üçün bu sevinci cəmiyyət səthinə əks etdirə bilmək, kədərli və iztirablı möminlərin də könlərini fərəhləndirmək lazımdır. Çünki möminlər fərdi rahatlıq və mənəfəət düşüncələrindən sıyrılmaqda, yəni nəfslərini aşb ictimailəşmədikcə kamala çatmış sayılmazlar.

Kamil bir mömin yalnız öz evini işıqlandıran bir şam deyil, bütün yer üzündə, dünyası qaralmışların başını cəmərd ziyasıyla oxşayan, ruhları üşümüş qəribləri müşfiq istiliyiylə qucaqlayan bir şəfqət və mərhəmət günəşi halında insanlığın fəzilət səmasında parlamalıdır. Gerçek bayram səadətinin seyr ediləcəyi ən aydın ayna bayram etdirilən qırıq könlələrdir.

Bunu da unutmaq ki, keçən Ramazanda həyatda olan dost-taşılarımızdan, qohum-əqrəbalarımızdan bəziləri artıq aramızda deyillər. Keçən Ramazan onların son Ramazanıydı. Biz də bu məğfirət ayını son Ramazanımız ola biləcəyi şüuruyla qiymətləndirib ondan tərtemiz çıxmağa cəhd göstərməliyik. Çünki hamımız ilahi imtahan yeri olan bu dünya məktəbinin tələbələriyük. Təhsilimiz əcəl ilə sona çatacaq, əməllərimizlə torpağa basdırılacaq. Sonra əbədi bir həyat başlayacaq. Orada dünya məktəbinin şəhadətnaməsini alacağımız. Bu səbəblə zahirən nə qədər uzun görünsə də əbədi həyat yanında bir aylıq Ramazandan da qısa olan fani ömrümüzü ilahi əfv şəhadətnaməsini ala biləcək keyfiyyətdə qiymətləndirməyə cəhd göstərək. Ramazan tərbiyəsi altında qazandığımız mənəvi qiymətləri itirməmək. İman və saleh əməl həyatını müəyyən günlərə xas bir mərasim zənn etməmək.

Rəbbimiz hər birimizi qafilləri oyandıracaq, iztirablıları sevindirəcək gerçek bayramın ruhaniyyətinə nail etsin. Dünyadakı hər günümüzü Ramazani-Şərifin feyz və ruhaniyyəti içində yaşamağı qismət etsin. Axirət yurdunu da bizə əbədi bir bayram sevinci etsin...

Amin!

ATƏSLƏ TƏMİZLƏNMƏDƏN...

Günlərin birində Bəhlul Danəndə həzrətləri üst-başı toz-torpaq içində xəlifə Harun Rəşidin hüzuruna çıxır. Harun Rəşid soruşur:

- Bu nə haldır, ey Bəhlul, haradan gəlirsən? Bəhlul cavab verir:

- Cəhənnəmdən gəlirəm, ey hökmdar!
- Cəhənnəmdə nə işin vardı?
- Od lazım idi, od gətirməyə getmişdim.

Bəhlulun həqiqət qarışıq zarafatlarına alışmış Harun soruşur:

- Gətirə bildinmi? Bəhlul bu ibrətli cavabı verir:

- Xeyr, əlahəzrət, gətirmədim. Cəhənnəmin qapısında duran mələklərlə görüşdüm. Od istədim, bu cavabı verdilər: "Dünyadakıların zənn etdiyi kimi burada od olmaz, hamı öz odunu dünyadan özü ilə gətirir!". Bu ibrətamiz hekayədən gördüyümüz kimi, günahlar insan oğlunun cə-

hənnəmə aparacağı odunlardır. Bəzən xəlifə aldığımız kiçik günahlar da böyük günahlara açılan bir qapıdır. Başqa cür desək, böyük odunları tutuşduran kiçik çır-çırpı kimidir. İşlənən hər günah ruha ağırlıq, qəlbə qara ləkədir. Günah insanı əhsəni-təqvimdən uzaqlaşdıran, onu özünə yadlaşdıran yasaq bir meyvədir. Eynilə babamız Adəmin əl uzatdığı yasaq meyvə kimi. Hər bir günah cənnət qapılarına vurulan bir kiliddir. Hər günah belimizdə daşdığımız, tonqalda yanacaq və bizi yandıracaq bir odundur. Ey insan, sən sən ol, dünyada ikən belindəki bu yükədən xilas ol ...

İnsan oğlunun xəta karvanı ilk insan Həzrət Adəmlə başladı və cənnətdən uzaqlaşdırılmaqla nəticələndi. Məhz bu qanunauyğunluğa görə Allaha qarşı işləməyən hər bir xəta və günah insanı cənnət-

dən uzaqlaşdıraraq cəhənnəm yolunun yolçusuna çevirir. Allah-Təala insanı tərtəmiz və gözəl yaradır. Lakin insan yaşadığı dünya həyatında zamanla günah kirlərinə bulaşaraq bu təmizliyini qoruyub saxlaya bilmir. Peyğəmbərlər istisna olmaqla bütün insanlar günah kirinə bulaşmışdır. Peyğəmbərlər belə zəllə dediyimiz qeyri-ixtiyari xətalara işləmişlər. Çünki mükəmməllik yalnız Allaha məxsusdur. Günah insanın öz nəfsinə və şeytanın təlqinlərinə aldanmasıdır. Hər bir insan həyatının müəyyən mərhələlərində şeytani vəsvəslərə uyaraq günah işləmişdir. Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s)-in hədisi-şərifdə buyurduğu kimi “Cəhənnəmin yolu şəhvetlərlə cazibədar hala gətirilmişdir”. İnsanın ərdəmi bu cazibəyə qapılmasıdır. Söz yoxdur ki, bəşər olmaq səbəbilə insanın zaman-zaman günaha düşməsi qaçınılmazdır. Əsas məsələ günahın fərqiində olmaq, düşülən günah çuxurundan çıxmağı bacarmaqdır. Çünki günah çuxuruna düşən hər bir insanı oradan çıxarmaq üçün kifayət qədər uzanan əllər və kəməndlər vardır. Həzrət Peyğəmbər bir hədisində belə buyurmuşdur: “Bütün Adəm övladı xəta işləyər. Xəta işləyənlərin xeyirlisi tövbə edənlərdir”. Mömin nə qədər günah işləsə də ümitsizliyə düşməməli, Rəbbinin mərhəmətindən nəgüman olmamalıdır. Çünki ilahi kitabımızda Rəbbimizin bizə belə buyurduğunu dəfələrlə oxumuşdur: **“Ey Mənim (günah törətməklə) özlərinə zülm etməkdə həddi aşmış bəndələrim! Allahın rəhmindən ümitsiz olmayın. Allah (tövbə etdikdə) bütün günahları bağışlayar. Həqiqətən, O, bağışlayandır, rəhm edəndir!”** (əz-Zumər, 53) Sözsüz ki, işlədiyimiz günahlar dağlar qədər böyük də olsa Allahın əfv və məğfirəti daha böyükdür. Burada ata ilə oğul arasında keçən kiçik bir dialoqu xatırlatmaq yerinə düşərdi.

Bir gün bir ata oğlu ilə dəniz kənarında qumsalda gəzirdi. Oğlu atasından soruşdu:

- Atacan, bu qum dənələrindən daha çox nə var?

- Atanın işlədiyi günahlar, oğlum!

- Bəs ondan daha çox nə var?

- Allahın rəhməti...

Həzrət Peyğəmbər qüdsi-hədisdə Allah-Təalanın belə buyurduğunu bildirir: “Rəhmətim qəzəbimi keçmişdir”. Quranı-Kərimdə də buyurulduğu kimi Allah özünə şərik qoşmaq xaric, bütün günahları bağışlayandır. Kifayət edər ki, bəndə öz acizliyini etiraf etsin və onun günah işləməsi üsyan halını almasın. Günah insanın nəfsinə uyması və xəta düşməsidir. Üsyan isə ilahi iradəni saymamaq, Onun hökmranlığını tanımaqdır. İnsan hər nə qədər günah işləsə də, üsyan etmədikcə hər zaman bağışlanmağa ümid var. Səmimi qəlblə edilən tövbənin və gözdən axan şəffaf göz yaşının silmədiyi heç bir günah yoxdur. Elə isə günahlarımızı atəş təmizləmədən su ilə təmizləyək...

*Günahlar insan oğlunun
cəhənnəmə aparacağı oyunlardır.
Bəzən xəfifə aldığımız kiçik günahlar
da böyük günahlara açılan bir
qapıdır. Başqa cür desək, böyük
odunları tutuşduran kiçik çırpı
kimidir. İşlənen hər günah
ruha ağırlıq, qəlbə qara ləkədir.
Günah insanı əhsəni-təqvimdən
uzaqlaşdıran, onu özünə yadlaşdıran
yasaq bir meyvədir. Eynilə babamız
Adəmin əl uzatdığı yasaq meyvə
kimi. Hər bir günah cənnət
qapılarına vurulan bir kiliddir.
Hər günah belimizdə daşıdığımız,
tonqalda yanacaq və bizi yandıracaq
bir odundur. Ey insan, sən sən ol,
dünyada ikən belindəki bu
yükdən xilas ol ...*

PALÇIĞA DÜŞƏN QIZILLAR

İnsan Quranın ifadəsilə “ən gözəl şəkildə” yaradılmış bir varlıqdır. Quran Allahın insana ruhundan üfür-düyündən bəhs edir. Həmçinin Peyğəmbərimiz hər insanın fitrət üzrə yaradıldığını xəbər verir. İnsanlar dünyaya günahsız, yəni pak və saf gəlirlər. Heç bir əyrilikləri olmaz. Bu baxımdan yəqinliklə deyə bilərik ki, əslində hər insanın daxilində bir mücövhər mövcuddur. Yaradılışın bu təmiz və doğru yolundan ayrılanlar özlərini məhv edirlər, sanki şoran torpağa atılan toxumlar kimi çürüyüb gedirlər. Bəli, günahlar insanı və insanlığı çürüdən amillərdir. Günah ruha içirilmiş zəhərdir. Günah həyatı бүрүyən zəhərli bir dumandır ki, bu duman fırtınasına məruz qalan və bu havanı tənəffüs edən insan mənən ölür. Nə qədər diri görünsə də... Günahlar Allahın qadağan etdikləridir. Günah işləyənlər imtahanı qazana bilməyənlərdir.

İnsan övladı yer üzündə həm Allahın əmr etdikləri ilə, həm də qadağan etdik-

ləri ilə imtahan olunur. Bildiyimiz kimi imtahan qazanmaqla qazanmamağı eyni anda xatırladan sirli bir kəlmədir. Özündə həm ümid, həm də qorxu gizlidir. Sevinclə kədər bu kəlmədə bir-birinə qarışmışdır. Zövq və səfa ondan sonra gəlir, əzab və cəfa da... Bütün bunlar eyni zamanda dünya imtahanının da xüsusiyyətləri deyilmi? İnsan bu dünyada imtahan olunmurmu? İnsanın həddi-büluğ çağına qədərki dövrü bu imtahana kağız-qələm hazırlamaq mərhələsidir. Həddi-büluğ yaşından sonra isə, insan imtahan kağızını, yəni əməl dəftərini doldurmağa başlayar və son nəfəsə qədər bir ömür kağız üzərində qələm oynadar. Bu imtahanın hər kəs üçün bir gün bitəcəyi məlumdur, ancaq kimin əlindən kağızının nə vaxt alınacağı bilinməz. Deməli, imtahanda mühüm olan çox yazmaq deyil, doğru yazmaqdır. Elə isə uzun ömür istəyəndə də gözəl şeylərdən daha çox yazmaq üçün istənilməlidir. İmtahanda ən qabaqda oturmaq, gözəl paltarlar geyinmək, qələmlərin ən qiymətli

mətlisini istifadə etmək nəticəyə təsir etməz. Dünyada imtahan müddətində heç kimə müdaxilə edilmir. Bəxtiyarlıq da, bədbəxtlik də imtahan başa çatmadan bəli olmaz.

Hər kəs imtahan olduğu üçündür ki, həqiqi mənada heç kim rahat deyil. Günahlar qarşısında hissiyyatsızlaşanlar imtahanı qazana bilməzlər. Həyatda işlədiyimiz hər günah bir imtahandır. İmtahanı qazananlar günü və həyatı günahsız başa vuranlardır.

Mövlana Məsnəvisində belə bir qissə nəql edir:

Bir nəfər Hz. Şueybə (ə.s) deyir ki: "Allah mənim bir çox günahımı və xətamı gördüyü halda nə üçün cəzalandırmır?" Bu sualın cavabında Allah-Təala Hz. Şueybə (ə.s) belə vəhy edər: "O qulum "mən bu qədər günah etdim, ancaq Allah məni cəzalandırmır", -deyir. Ona deyir ki: Ey doğru yolu tərk edərək yanlış yola istiqamətlənmiş insan! Sən səhv düşünürsən. Allah səni elə imtahan edir və cəzalandırır ki, sənin günahdan qaralmış qapqara qəlbin və günahların təsiri ilə zəncirlər içindəki bədənin bunu fərqlətmir. Lakin yenə də məndən ümidini kəsməsin. Mənə sığsın, Mənə dönsün."

Nəvvəs bin Səman (r.a) bir gün Rəsulullahın (s.ə.s) yanına gələrək belə bir sual soruşdu: "Yaxşılıq və günah nədir?" Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) belə cavab verdi: "Yaxşılıq əxlaqın gözəl olmasıdır. Günah isə qəlbinə narahat edən və insanların bilməsindən xoşlanmadığın əməllərdir." (Tirmizi, Zöhd, 52)

Bir Allah dostu nəsihət istəyənlərə belə deyir: "Günah işləcəyin zaman Allah-Təalanın sənə verdiyi ruzini yemə və Ona üsyan etmək istəsən, bunu Onun gördüyü yerdə etmə. Görmədiyi yerdə et. Onun mülkündə yaşayıb, verdiyi ruzini yeyib, gördüyü yerdə günah işləmək doğru deyil."

Müsəlman "Günahdan uzaq olmaq üçün Allaha təslim olan" insandır. İnsa-

İnsan bu dünyada imtahan olunmurmu? İnsanın həddibüluğ çağına qədərki dövrü bu imtahana kağız-qələm hazırlamaq mərhələsidir. Həddibüluğ yaşından sonra isə, insan imtahan kağızını, yəni əməl dəftərini doldurmağa başlayar və son nəfəsə qədər bir ömür kağız üzərində qələm oynadar. Bu imtahanın hər kəs üçün bir gün bitəcəyi məlumdur, ancaq kimin əlindən kağızının nə vaxt alınacağı bilinməz.

nın günahlardan uzaq durması, savab işləməsindən daha çətinidir. İnsanı səadətə qovuşduran savab əməllərindən çox, günahlardan uzaq durmasıdır. Yəni hər insanın ilk hədəfi günahdan uzaq durmaq olmalıdır, savab işləmək isə ondan sonra gəlməlidir.

Şeytan günahında israr etdiyi üçün şeytan olmuş, Adəm isə günahına tövbə etdiyi üçün adam olmuşdu. Günah işləmək kirlənmək, tövbə isə təmizlənməkdir. Günahla kirlənənlər tövbə ilə təmizlənməlidir. Sevimli Peyğəmbərimiz (s.əs) bir hədislərində "Adəm övladı günahkardır, günahkarların ən xeyirlisi isə tövbə edənlərdir." (İbn Macə, Zöhd, 30) buyurur.

Quran günah işləməyənlərdən deyil, günahına tövbə edənlərdən misal verir. Çünki ən böyük xəta insanları xətasız görməkdir. Elə buna görə Quranda Hz. Adəmin zəlləsindən, Hz. Musanın qəza cinayətindən, Hz. Yunusun qaçışından, Hz. Davudun tövbəsindən, Hz. Məhəmməd Mustafanın (s.ə.s) bir neçə dəfə tənbeh edilməsindən bəhs edilir.

GÜNAHLARI KİÇİK GÖRMƏMƏK

İstər böyük, istərsə də kiçik olsun bütün günahlar Allahın əmrinə qarşı çıxmaq mənasına gəlir. Həqiqi mömin günahın kiçikliyinə deyil, kimə qarşı üsyan etdiyinə baxmalıdır.

Bir müsəlman kiçik bir günah işləsə belə şeytan bundan çox məmnun olar. Şeytanın məmnun qaldığı bir əməldən heç şübhəsiz ki, Allah razı qalmaz. Belə ki, bir hədisdə buyrulur: “...*Diqqət edin! Şeytan bu torpaqlarda ona sitayiş olunmasından əbədiyyən ümidini kəsmişdir, ancaq kiçik gördüyünüz əməllərinizdə (günahlarda) ona itaət olacaqdır. O da bunlardan məmnun qalacaq...*”¹

Hz. Peyğəmbər (s) Vida xütbəsində ümmətinə şeytana qarşı xəbərdarlıq etdikdən sonra belə buyurmuşdur:

“*Kiçik deyib əhəmiyyətsiz gördüyünüz əməllərdən (günahlardan) çəkinməklə dininiz üzərində titrəyin!*”²

Başqa bir hədisi-şərifdə isə belə buyurur:

“*Kiçik görünən günahlardan çəkinin!*

Çünki onlar bir adamda cəmləşib nəticədə onu həlak edər.”

Sonra Rəsulullah (s) kiçik günahlarla bağlı belə bir misal çəkdi:

Bir dəstə adam çöldə gecələyir. Yemək vaxtı gələndə biri gedib kiçik budaq, o biri isə başqa bir budaq gətirir və beləcə böyük bir topa yığılır. Sonra onları yandıraraq içinə yeyəcəklərini atıb bişirirlər.³

Allah Rəsulu (s) yuxarıdakı hədisdə günahları kiçik görməyin zərərlerini bu cümləylə açıqlamışdır:

“Çünki onlar bir adamda cəmlənib nəticədə onu həlak edirlər.”

Buna bir də misal çəkən Allah Rəsulu (s) kiçik kol-kos çırpıları ilə yandırılan tonqalın yeməkləri bişirməsi kimi kiçik günahların da insanın cəhənnəmə düşər olmasına yol açdığını ən gözəl şəkildə bizə açıqlamışdır.

Hər hansı bir kiçik günahda davamlı ısrar etmək, günaha əhəmiyyət verməmək, edilən günaha görə sevinmək, Allahın verdiyi möhlətə aldanaraq günahından çəkinməmək, eləcə də günahı digərlərinin

*“Mömin kəs günahlarını
xəyalında o qədər böyüdər
ki, sanki bir dağın ətəyində
oturub və dağın üzərinə
çökəcəyini zənn edər.
Günahkar isə günahlarını
burnunun üstünə qonan bir
milçək kimi görər.”*

qarşısında açıq şəkildə işləmək kiçik günahları böyük günahlara çevirir.

Alimlərdən İbn Qüdamə bu barədə belə deyir: “Bir dəfə edilən və daha sonra edilməyən böyük günahın bağışlanmasına olan ümid davamlı surətdə yol verilən kiçik günahın əfv edilmə ümidindən daha çoxdur.

Buna daşın üstünə ard-arda düşən su damlalarını misal göstərmək mümkündür. Belə ki, bu damlalar daşa təsir göstərər. Ancaq damlaları toplayaraq bir dəfəyə daşın üstünə boşaltsaq, daşa heç bir təsir etməz. Bax, bu səbəbdən Peyğəmbər (s) belə buyurub: “Allaha ən sevimli əməl, az da olsa davamlı olanıdır”.

Həmçinin insan düşünmədən bir söz deyər və onu çox kiçik görər. Halbuki, etdiyi günah onu həlak etməyə yetəcək qədər böyükdür. Rəsulullah belə buyurmuşdur:

“Bəndə yaxşı düşünüb-daşınmadan bir söz söyləyər və bu səbəbdən də cəhennəmin şərq ilə qərb arasında daha uzaq bir yerinə düşər.”⁴

Digər tərəfdən kiçik günahlar insanı böyük günahlara aparan bir yoldur. İnsanı yavaş-yavaş sürükləyib böyük günahların pəncərəsinə atır. İbn Abbas (r.a) belə demişdir:

“Böyük günah tövbə edildiyi təqdirdə elə qalmaz, əfv edilir. Kiçik günah da təkid edildiyi təqdirdə kiçik olaraq qalmaz, böyük günah olur.”⁵

Günahlara əhəmiyyət verməyən kimsə burada da qalmaz, Allah qorusun, bilərək və ya bilməyərək daha irəliyə gedər. Bu səbəbdən İslam alimləri:

“Kiçik günahlar insanı böyük günahlara, böyük günahlar da insanı küfrə aparır.”- deyə xəbərdarlıq etmişlər.⁶

Bu səbəbdən də xəta və günahları kiçik görmək xəstəliyi həqiqi möminə olmalıdır. Mömin günahların hər növünü ciddi qəbul edərək onlardan uzaqlaşmağa cəhd etməlidir. Abdullah bin Məsud (r.a) möminin günahlara qarşı münasibətini belə ifadə edir:

“Mömin kəs günahlarını xəyalında o qədər böyüdər ki, sanki bir dağın ətəyində oturub və dağın üzərinə çökəcəyini zənn edər. Günahkar isə günahlarını burnunun üstünə qonan bir milçək kimi görər.”⁷

Əshabələr də günahlara qarşı məhz bu düşüncə içərisində yaşamışlar. Həsən Bəsri həzrətləri o nümunə nəsəl haqqındakı müşahidələrini belə xəbər verir:

Peyğəmbərimizin əshabı kiçik də olsa yaxşı qəbul etdikləri bir işi görərdilər. Bunun əksinə kiçik də olsa çirkin bildikləri bir şeyi isə tərkdərdilər.”⁸

Daha sonralar bu həssaslığını itirən bəzi insanlara Ənəs (r.a) bu xəbərdarlığı etmişdir:

“Siz bir çox əməllər edirsiniz ki, onlar sizin nəzərinizdə tükədən daha nazik (daha əhəmiyyətsiz)dir. Halbuki biz onları Rəsulullahın (s) dövründə həlaka sürükləyici böyük günahlar kimi görürdük.”⁹

1. Tirmizi, Fitən, 2, 2159.

2. Heyseмі, III, 267.

3. Əhməd, I, 402-403.

4. Buxari, Rıqaq, 23.

5. Beyhəqi, Şuab, 456.

6. Acluni, Kəşful-xəfa, 2317.

7. Buxari, Dəavat, 4.

8. İbn Əbid-Dünya, Məvsua, I, 89.

9. Buxari, Rıqaq, 32.

GÜNAHLARIMIZ “FƏXRİMİZDİR”

Dünyada hər şey ziddiyyətləri ilə bərabər yaradılmışdır. Müsbət və mənfi, yaxşı və pis, sevgi və nifrət, mərhəmət və zülm, savab və günah... Bu xüsuslardan müsbət xarakterliləri həm Allah tərəfindən bəyənilir, həm də bəşəri özəllikləri itirməmiş insanlar tərəfindən xoş qarşılanır, eyni şəkildə mənfi xarakterə malik olanları da Allah və insanlar xoş qarşılamır. Məlumdur ki, insanların xəlq edilməsinin əsas səbəbi Uca Yaradanı razı salmaq, Onun göstərdiyi yol ilə getməkdir. Allah insanın qarşısına iki fərqli yol qoymuşdur. Allah yolu və Şeytan yolu. Allah yolunun üzərində savablar vardır və yolun bitiş yeri də cənnətdir. Şeytan yolunun üzərində də günahlar vardır və yol cəhənnəmdə bitir. Allahın insana bəxş etdiyi ən ülvəi xüsusiyyət olan ağıllı ilə bu yollardan özünə faydalı olanı seçər və bu yöndə yoluna davam edir.

İslam dini günahlardan çəkinərək mənəvi mənfəəti uğrunda çalışıb çabalayanları ağıllı kəslər olaraq adlandırır. Peyğəmbər əleyhissalam belə buyurur: *“Ağıllı kəs o kimsədir ki, nəfsinə sahib çıxsın və ölümdən sonrası üçün çalışsın. Aciz kəs də o kimsədir ki, nəfsini duyğularına məhkum edir və Allahdan diləklərlə kifayətlənir (bunu kifayət görür).”* (Tirmizi, Qiyamət 25). Deməli, özünü ağıllı qəbul edən hər kəs zərərini istəməz, hər daim faydası üçün çalışar. Bu dünyanın müvəqqəti olduğunu dərk edən hər bir kəs axirətdəki faydası və qazancı üçün çalışar.

Aydın məsələdir ki, cənnətin açarı tövhiddir, Allah yoludur. Günümüzdə qarşılaşdığımız ən kədərli mənzərə odur ki, biz Allah yolu ilə şeytan yolunu bir-birinə qarışdırdıq. Nəyin günah, nəyin savab; nəyin halal, nəyin haram olduğuna heç əhəmiyyət verməməyə başladığımız. Günahlar savab, savablar da əlçatmaz oldu. Bu dünya və müvəqqəti mənfəətlərinə o qədər aşıq olduq ki, hər şeyə bu dünyanın gözü ilə baxmağa və dəyərləndirməyə başladığımız. Sevgimiz, bəşəri münasibətlərimiz qısacası, bütün münasibətlərimizi dünyəvi mənfəət müstəvisində qurmağa başladığımız.

Mənfəətlərimiz üçün şeytanı dost etdik, günahlarımızı sevdik, gücsüzləri əzdik, yetimləri görmək istəmədik. Sözünlə əsl mənasında cənnəti deyil, cəhənnəmi seçdik; Allahı deyil, şeytanı seçdik.

Günümüzün xəstəliklərdən biri də günahlarımızla öyünməyimizdir. İşlədiyimiz günahların böyüklüyü fəxrimizi də o nisbətdə artırdı. Övladlarının əliəyriliyi, haqsızlıqları, günahları ataların fəxr mənbəyinə çevrildi. Ancaq bir günah işləmək, xəta etmək, arzu edilməyən və sahibinə də heç bir qiymət qazandırmayan xislətdir. Odur ki, gizli və heç kimin bilmədiyi və görmədiyi yerdə işlənən günahları Allahın örtməsinə baxmayaraq fəzilətli əməl kimi fəxarətlə başqalarına anladan insan əfv olma şansını itirən şəxsdir. Günahları başqalarına anadanlar Allahı və Rəsulunu xəlifə alanlardır. Hər kim dünyada işlədiyi günahı gizləyər, o günahından utanar və xəcalət çəkərsə, qiyamət günündə Allah onu rüsvay etməz. Bu mənada Peyğəmbərimiz (ə.s.s) belə buyurmuşdur:

“İşlədiyi günahı anadanlardan başqa ümmətimin tamamı əfv ediləcəkdir. Bir adam gecə pis əməl işləyər, Allah onun üstünü örtüyü halda səhər qalxar və:

Ey Filankəs! Mən dünən gecə belə-belə etdim” deməsi açıq günahlardandır. *Halbuki Allah onun pisliyini örtüyü halda gecəni keçirmişdi. Ancaq o Allahın örtüyünü açaraq sabahlayar.”* (Buxari, Ədəb 60)

Bir müsəlman çevrəsindəki insanların işlədiyi günaha görə məsuliyyət daşıyır. Özü əmin olduğu kimi, digər insanların günah işləməsinə mane olmalı və onların şərindən insanların əminlikdə olmasını təmin etməyə çalışmalıdır. Gördüyü xətanı əli ilə, buna gücü yetməzsə dili ilə, buna da gücü çatmazsa qəlbi ilə ona qarşı çıxmalıdır. Günahkar və zalımlar həm özləri üçün, həm də cəmiyyət üçün təhlükə

Xəstəliklərdən biri də günahlarımızla öyünməyimizdir. İşlədiyimiz günahların böyüklüyü fəxrimizi də o nisbətdə artırdı. Övladlarının əliəyriliyi, haqsızlıqları, günahları ataların fəxr mənbəyinə çevrildi. Ancaq bir günah işləmək, xəta etmək, arzu edilməyən və sahibinə də heç bir qiymət qazandırmayan xislətdir.

mənbəyi və üz qarasıdır. İmam Qəzali bu incəliyə necə də diqqət çəkir:

“Bir zalımın qəlbini sevindirmək caiz deyil. Zalımları görmək istəyən qəlbə müsəlmanlıq nuru qalmaz. Zalıma “Allah sənə uzun ömür versin”,- demək, yer üzündə Allahın qadağalarını tapdayanların artmasını və daim olmasını istəmək deməkdir. Elə isə zalıma əsla dua etməmək və tərifləməmək lazımdır.” (Kimyayı-Səadət əsərindən). Zülm və zalımı, günah və günahkarı görəncə bu həssasiyyət nə qədər ağılımıza gəlir. Zalımların və günahkarların səfində-yik, yoxsa məzlumların və savab əhlinin səfində?

Doğru və yanlışın bir-birinə qarışdığı zamanədə yerimizi görmək üçün Peyğəmbərimizin mübarək hədisi ilə yazımızı yekunlaşdıraq. O (s.ə.s) belə buyurmuşdur: **“İstəməyənlərdən başqa ümmətimin hamısı cənnətə girəcək”.** **“Kim cənnətə girmək istəməz, Ey Allahın Elçisi?-** dedilər. O da: **“Mənə itaət edən cənnətə girərlər. Mənə asi olanlarsa cənnəti istəməyənlərdir”.** (Buxari, Etisam 2)

Hər bir insan cənnət və cəhənnəmini bu dünyada seçmək hüriyyətinə malikdir. Seçim bizimdir...

RAMAZANIN ARDINDAN

On bir ayın sultanı olan bir Mübarək Ramazanı ayını da geridə qoyduq. Gəlişi ilə bütün mömin ruhları sevindirdiyi kimi, vəda edışı ilə də yenə möminləri hüznə və kədərə qərq etmişdir. Yadımdadır, hələ Azərbaycanda dini etiqad və sərbəst ibadət etməyə icazə yeni-yeni verilən vaxtlar idi. Ağdaşda Hacı Osman Məscidində hər cümə moizə və xütbə oxuyan mərhum Əhməd baba var idi. O, rəhmətlik Ramazan ayı gəldiyində həmişə sevinclə “Mərhəba, Ya Şəhri Ramazan” xütbəsini, ramazan ayı sona yetəndə isə hüznü və kədərli bir çöhrəylə “Əlvida, Ya Şəhri Ramazan” adlı xütbəni oxuyardı. Mən o vaxtlar uşaq olduğum üçün bu xütbələri o qədər də başa düşmürdüm. Amma indi yaxşı başa düşürəm ki, o insanlar ramazanın gəlişinə niyə sevinir, ayrılığına isə niyə hüznələnirdilər. Amma hər gələn gedəcək deyər bir ilahi nizam olduğu üçün ramazanlar da əlbəttə ki, bir gün gələcək və gəldiyi kimi də gedəcəkdir. Mühüm olan bu ramazan məktəbindən önəmli dərslər alıb qalan ayları da o istiqamətdə davam etdirməkdir.

Ramazan ayından alacağımız ilk dərs nəfs tərbiyəsi və səbirdir. İnsan səbr etməyi və nəfsinə hakim olmağı məhz ən gözəl şəkildə ramazanda öyrənir. Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurmuşdur: “*Oruc səbrin yarısıdır.*” (Tirmizi) İnsanı daima günahə və pisliyə çəkmək istəyən nəfs oruca sakitləşir və taqəti qırılır. Bundan başqa oruc olduğu müddətdə necə ağzımızdan içəri girənə diqqət edirik, ramazandan

sonra da halala və harama o qədər diqqət etməli, ağzımızdan çıxan sözlərə də ciddi fikir verməliyik. Ramazanda bizə sataşan və söyən insana “**Mən oruçluyam**” deyib əhəmiyyət vermirdiksə, digər aylarda da buna daha çox diqqət etməliyik. Bundan belə anlaşılmamalıdır ki, möminin qüruru olmamalı elə hər kobudluq edənə və ona söyənə qarşı başı aşağı olmalıdır. Bu heç də vüqarlı olmamaq deyildir. Çünki Uca Rəbbimiz də bu haqda belə buyurur: “**...O möminlərə cahillər müxatəb olub sataşarlarsa, onlar sadəcə salam deyib keçərlər.**” Yəni cahillərə baş qoşmazlar. Yenə bir başqa dərs də yalan danışmamaqdır. Necə ki, oruc ikən yalan danışmaq orucumuza zərər verirdisə, indi isə imanımıza və axirətimizə zərər verdiyini unutmamalıyıq. Bundan əlavə sahur vaxtında necə qalxıb o bərəkətli vaxtdan istifadə edirdiksə, bu gün də o gözəl saatların dəyərini bilməliyik. Necə məscidlərə axın-axın gedirdiksə, bu gün də o Allah evlərini doldurub, boş və məhzun vəziyyətdə qoymamalıyıq. Ramazanda necə ikram və lütf edirdiksə, bu aylarda da cəmərdliyimizi Rəbbimizə göstərməliyik. Fəqir-füqərə hər zaman vardır. Onlar ramazanda olduğu kimi bu gün də yeməyə və yaşamağa möhtacdır. Ramazanda necə Quranla bərabərliyimizi təmin etmişdiksə, digər aylarda da bu bərabərliyi davam etdirməliyik. İbadət, zikir, dua və salavatı-şərifələri yenə də çox-çox etməli, bu kimi ibadətləri sadəcə ramazana həsr etməməliyik.

*Bundan başqa oruclu
olduğumuzda necə ağzımızdan
içəri girənə diqqət ediriksə,
ramazandan sonra da halala və
harama o qədər diqqət etməli,
ağzımızdan çıxan sözlərə də ciddi
fikir verməliyik. Ramazanda biza
sataşan və söyən insana “Mən
orucluyam” deyib əhəmiyyət
vermədiksə, digər aylarda da
buna daha çox diqqət etməliyik.*

Görürsən ki, ramazan ayı gəlməsi ilə bəzi müsəlmanlar namaz qılıb oruc tuturlar, bu ayın çıxması ilə də təkrar əvvəlki vəziyyətə qayıdirlar. İnsan unutmamalıdır ki, Allah (c.c) hər zaman ibadətə layiqdir və biz son nəfəsə qədər ibadət etməklə ömr olunmuşuq. Müsəlmanlıq bir günlük və ya bir aylıq deyildir.

Yenə biz oruc tutaraq Rəbbimizin nemətlərinin qədrini necə bilirdiksə, bu gün də o nemətləri verəni təzim və şükranlıqla anmalıyıq. İftar süfrələrində necə dost-tanış, qohum-qardaş bir yerə toplaşırıdysa, digər aylarda da bu kimi toplantılara əhəmiyyət verməliyik. Yaddan çıxarmamalıyıq ki, Allahın rəhməti birlikdədir. Bundan əlavə yenə ramazanın son on günlüyündə özümüzü necə ibadətə verirdiksə, yenə də dünyanın gəlib-keçici olduğunu axirət hazırlığını etməmiş üçün beş vaxt namazla yanaşı gecə ibadətlərinə də üstünlük verməyə çalışmalıyıq. Bir sözlə ramazan məktəbindən aldığımız dərsləri və gözəl verdişləri digər aylarda da davam etdirməli, Allahın razılığına nə qədər ehtiyacımız olduğunu düşünərək, haqdan, ədalətdən, doğruluq və səmimiyyətdən ayrılmayaq ki, hər iki dünyada xoşbəxt olaq. Allah (c.c) daha neçə belə ramazanlara yetişməyi hər birimizə nəsib etsin! Amin!

DÜNYA FIRLANIR....

(Bəxtiyar Vahabzadənin “Axı dünya fırlanır...” şeirinə nəzirə)

Vaxtın dəyirmanında ömrümüz üyüdüldü,
Yox olanın yerində yenisi böyüdüldü,
“Mən-mən”-deyib yananlar buz kimi soyuduldu,
Görürsənmi, ay oğul, necə dünya fırlanır ?

Çox ovları qaçırdım, çox ovları ovladım,
Qaçırdığım ovlara bəzən oldu ağladım,
Tərk etdiyim ovlaqda indi gəzir övladım,
Hər birisi bir nağıl, necə dünya fırlanır ?..

Dünən qazandığımı bu gün çölə atıram,
Baha aldıqlarımı bəzən ucuz satıram,
Bir obaya yol alıb, başqa yerə çatıram,
Donub qalır hər ağıl, necə dünya fırlanır ?

Çoxları azıb qalıb, çatılıbdı qaşları,
Zəqqumu bal sandılar, zəhər oldu aşları,
Uşaq kimi qaldılar, ağarıbdı başları,
Qulaqlara bir bağır, necə dünya fırlanır ?

Qoyun sağıb doymayan indi saxlayır çəpiş,
Ağlamalı olanlar qəh-qəh çəkib gülərmiş,
Bunların xəbəri yox, heç olmasa sən danış,
Gündüzü yorulmayıb, gecə dünya fırlanır.

Fırlandıqca bu dünya həmdə bizi fırladır,
Qarşımıza gah xeyir, gah da şər dığırладыr,
Bir gün sevinc bəxş edib, bir gündə oğurladı,
Beləcə dayanmadan qoca dünya fırlanır.

Milyonları fırladıb başlarını qatsa da,
Oyun oyuncaq ilə durmadan oynatsa da,
Yollarını azdırıb, özlərin aldatsa da,
Haqdan yana baxmaram, çoxda dünya fırlanır,
Hər çuxura axmaram, çoxda dünya fırlanır.

Fəxrəddin İslamlı

Araşdırmaçı-yazar Abdülkerim Erdoğan:

ARAMIZDA KÖNÜL KÖRPÜLƏRİ VAR!

İrfan: İlk növbədə özünüzi təqdim edin zəhmət olmasa!

Abdülkerim Erdoğan: 1957-ci ildə Ankaranın Bala rayonunun Yayla kəndində dünyaya gəlmişəm. Ankara Mərkəz İmam-Xətib liseyindən məzun olduqdan sonra

jurnalist fəaliyyəti ilə məşğul oldum. Sonra

Ümumi Vəqflər İdarəsində məmur olaraq ça-

lışdım. İncəsənətlə də məşğul olduğum üçün ali təhsilimi tamamlaya bilmədim. Məmurluqdan öz istəyimlə ayrılaraq özəl iş yeri açaraq yayın fəaliyyətimə başladım. Bir müddət tarixi və mədəni səyahətlər təşkil etdim. "Ankara Sevdası" və "Anadolu Sevdası" adlı həftəlik radio proqramları düzənləyərək "Sirlər Şəhəri" Ankaranı tanıتماğa başladım. Xüsusilə təsəvvüfi həyatın nümunəvi şəxsiyyətlərinə böyük marağım vardı. Anadolunu gəzərək yaşamış mədəni mirasımızı və könül sultanlarımızın mübarək məkanlarını ziyarət etdim. Ankara tarixi və mədəniyyəti ilə Çanaqqala və Sakarya müharibələri üzərinə apardığım araşdırmalarım bələdiyyələr tərəfindən nəşr olundu. Bugünə qədər qırxa yaxın kitabımız yayınlandı. Nəşr çalışmalarımla yanaşı ölkəmizdə və ölkə xaricində konfranslar verərək irfan və sevgi mədəniyyətimizi tanıتماğa çalışıram. Televiziya və radio proqramlarımız da davam edir. Səyahətlərim əsnasında çekdiyim fotoqraflarla da xüsusi arxivimi zənginləşdirir və sərgilər açıram. Osmanlı və vəqflər arxiv sənədləri ilə dəstəqli yayın çalışmalarımla sevərək davam etdirirəm.

İrfan: Öncə ölkəmizə xoş gəlmisiniz deyirik. Bilirik ki, Abdülkerim bəy bir yerdə təşrif buyurmuşsa, mütləq faydalı bir səbəbi var. Azərbaycanca gəliş səbəbiniz nə oldu?

Abdülkerim Erdoğan: Bəndəniz də sizinlə xoş oldum. Gözəlliklər sizdən qaynaqlanır. Bildiyiniz kimi bu torpaqlar “Anadolu Sevdası”nın cücərdiyi və könül sultanlarının gül ətirli diyarıdır. Anadoludan əvvəl vətənimiz olub, “Yuxarı ellər” olaraq bizim Yunusun gəzib-dolaşdığı diyardır. Həzrət Mövlana buyurur ki, “Bir məmləkətə səyahət edəcəyiniz zaman niyyətiniz o bölgənin mənəvi sultanlarını ziyarət etmək olsun. Digər məqsədiniz də beləliklə hasil olar”. Mən də bu günə qədər səyahətlərə həmin niyyətlə çıxmışam. Buraya gəlişimizdən məqsəd də bu torpaqları irfanı ilə şərəfləndirən Seyyid Yəhya Bakuvi (Şirvani) həzrətlərini ziyarət etmək və onun himmətinə nail olmaqdır. Həzrətin vüsləti-Rəhmana qovuşmasının 500-cü ilində yad etmək məqsədi ilə Azərbaycan Hökuməti və Qafqaz Araşdırmaları İnstitutu tərəfindən Pir Məhəmməd Bəhaəddin Ərzincanlı haqqında məruzə oxumaq üçün dəvət edildik. Əslində bəndənizi Seyyid Yəhya Bakuvi, Pir Ömər Xəlvəti, Hazi İzzəddin və Şeyx Zahid Gilani həzrətləri çağırırdı. Həmçinin buradakı “doğma qardaşlar”ımla görüşmək və burada bizə təyin edilən ruzimizi yeməyə gəldik.

Bildiyiniz kimi Anadoluda Xəlvətiliyin öndəri olan Pir Məhəmməd Bəhaəddin Ərzincani həzrətləri Seyyid Yəhya Bakuvinin (q.s) xəlifəsidir. Pir Məhəmmədin doğulduğu Ərzincanın “Kələriç” (Karakaya) bölgəsində XV əsrdən günümüzə qədər “Muhammədi eşq ocağı” yanmaqdadır. Beləliklə “Arzın canı” olaraq vəsf edilən Ərzincan ilə Həzrət Pirin diyarı olan Bakını da görmək qismət oldu.

Doç. Dr. Mehmet Rıhtım bəyin səyləri ilə Şamaxının Avahil kəndində Pir Ömər Xəlvəti ilə Şeyx İzzəddin həzrətlərinin türbələri ilə və Qafqaz cəbhəsində şəhid olan Osmanlı əsgərləri şəhidliklərini ziyarət etdik. Daha sonra

Muğan düzünün mənəvi dayacağı olan Həzrət Şeyx Zahid Gilaninin Lənkəranın Şıxkəran kəndindəki türbəsinə ziyarət etdik. Bakıdakı Şəhidlər Xiyabanını ziyarət edərək və İctimai televiziya da çıxış edərək Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Əlyazmalar İnstitutu ilə Qafqaz Universitetini ziyarət etdik. Uzun sözün qıssası, burada keçirdiyimiz bir neçə günü səmərəli keçirdik. Hal-hazırda da sizin sevgi dolu irfan ocağınızdayıq.

İrfan: *Ölkəmizi necə gördünüz, ayrı-larkən hansı təəssüratları yaşayırsınız?*

Abdülkerim Erdoğan: Azərbaycanda ilk dəfə qonaq oluram. Bu barədə fikir bildirmək ev sahibinə qarşı ədəbsizlik olardı. Azərbaycan dövlətindən və xalqından bir diləyim var. Həzrət Pirlərin və şəhidlərin ruhaniyyətinin inciməməsi üçün Bakıdakı “Şəhidlər Məscidi”nin tezliklə ibadətə açılmasıdır.

İrfan: *Mənəviyyat sultanlarına olan sevginizdən və marağınızdan söz açdınız. Yeri gəlmişkən, Türk tarixində mənəviyyat məmarlarının rolu nə olmuşdur?*

Abdülkerim Erdoğan: Bildiyiniz kimi Türk-İslam tarixində mənəvi memarlar fəthlərin də mənəvi fəthləridir. Bunun ən gözəl nümunəsi Fateh Sultan Mehmed xanla Hacı Bayram Vəli həzrətlərinin xəlifəsi Ağşəmsəddin həzrətləridir. Əsrlər uzunluğunu İslam dünyasının diqqət mərkəzində olan İstanbulun fəthi bu iki ərin ortaq hərəkət etməsilə reallaşmışdır. Hər sultanın, hər bəyin bir könül sultanı ilə mənəvi bağı olmuşdur. Bu mövzuya saysız nümunələr göstərmək mümkündür. Qüdrətli və adil bir sultan bir könül sultanının bəndəsi olmuşdur. Onun söhbətləriylə və işarətləriylə rəiyyətinə xidmət etmiş, sevgi mədəniyyətini qurmuşdur. Müvəffəq olmuş türk dövlətlərində bunun nümunələri çoxdur.

İrfan: *Bu mənada Azərbaycanın könül ərləri hansı sırada yer alır?*

***İlk növbədə Türk dünyasında
kөнül көrpүлөрү qurulmalıdır.
Kөнül көrpүсү qurulmadıqca
mәnfәәt көrpүлөрү qurular.
Bu көrpүләр dә zamanla
yıxılmağa mәhkumdur. Yaşanan
tariximizdә bunun misalları
çoxdur. Tarixdә qurulmuş
bütün türk dövlәtlәri “sән-mән”
qovğaları nәticәsindә yıxılmışdır.
Sözün qısaşı, “mәnlik dağları”
çapıaraq, yerinә “Muhammәdi
sevgi”nin toxumları әkilmәlidir.***

Abdülkerim Erdoğan: Kөнül әrlәri tәsәvvүf tarixindә “ricalul-qeyb” adlanan, yәni “qeyb әrlәri” dә deyilән mәнәvi mәclisin bir üzvüdürlәр. Eyni zamanda elmi-lәdunun sultanı olan bu әrlәр mәнәvi tәsәrrүf sahibidirlәр. Mәsrәb və mәzhәblәri “Muhammәdi” olan Haqq dostları üçün zaman və mәkän mәfhumu olmadıgına görә ayrı-seçkilik etmək və öncelik vermәk çәtindir. Bu, zamanın qütübü və imamının bilәcәyi bir mәsәlәdir. Mәsәlән, Seyyid Yәhya Bakuvi hәzrәtlәri Azərbaycanda yaşamasına baxmayaraq yuxu vasitәsilә Örzincandan dәvәt etdiyi Pir Mәhәmmәd Bәhaәddin hәzrәtlәrini Şirvana çağıraraq irşad edib Anadoluya göndәrmişdi. Eyni zamanda Anadolunun mәнәvi himayәdarı olaraq mәşhurlaşan Hacı Bayram Vәli hәzrәtlәrinin silsilәsi Zahid Gilani hәzrәtlәrinә qәdәр gedib çıxır.

İrfan: *Bu gün Türk dünyasının birlik və bәrabәrliyi üçün hansı addımlar atılmalıdır? Bu xüsusda nәlәri tövsiyә edәrdiniz?*

Abdülkerim Erdoğan: Türk dünyasının mayası İslamdır. İslamın әsası da Muhammәdi eşqdir. Muhammәdi eşqin

nüvәsi tövhiddir. Birlik әsasdır. Bunun tәмәli sevgi və qardaşlıqdır. Allah üçün sevmәk və Onun rızasını qazanmaq naminә çalışmaqdır. Kөнül sultanlarımız bu mәqsәdi tәkә düşürmüş və “İlahi mәqsәdim sәnsән, rızanı istәрәм”,- buyurmuşlar. Mövlә razı qaldıqdan sonra insan mәrd olar. Mәrdlik libası da ancaq bir “mәrdanı-mәrd”in himmәti ilә geyilir. Yәni hәр şeyini Allahın yaratdıqlarına vәqf edән “Haqq dostları”nın irfan süf-rәlәрindән doyan kөнül әrlәrinin söhbәtlәrilә qidalanan “әр kişi”lәrin saylarının artmasıyla mümkündür. Yaşadığımız tarix bunun әn gözәl nümunәlәri ilә şәрәflәnmişdir. “Alp” “igid”, “әрән”sә canını və varını vәqf edәndir. Bu iki xislәt birlәşdikdә “alpәрән” olmuşlar. Yunus Әmrә “Yaradılanı sevәriz Yaradandan ötürü” deyәrkән bizә sevginin әsasını tәrif edir və “bir kөнülә girmәyi” dünya və axirәt tacı sayır. Kөнül isә bir mürşidi-kamilin eşq dәftәrinә yazılmaqdır.

İlk növbәdә Türk dünyasında kөнül көrpүлөрү qurulmalıdır. Kөнül көrpүсү qurulmadıqca mәnfәәt көrpүлөрү qurular. Bu көrpүләр dә zamanla yıxılmağa mәhkumdur. Yaşanan tariximizdә bunun misalları çoxdur. Tarixdә qurulmuş bütün türk dövlәtlәri “sән-mән” qovğaları nәticәsindә yıxılmışdır. Sözün qısaşı, “mәnlik dağları” çapıaraq, yerinә “Muhammәdi sevgi”nin toxumları әkilmәlidir. Bu toxumları cücәrdәcәk və boya-başа çatdıracaq olanlarsa, “irfan mәclislәri”nin ariflәridir. Zamanın ariflәri ilә yaxınlıq qurmaq vacibdir.

İrfan: *Çox dәyәrli vaxtınızı bizә ayırdıgınıza görә tәşәkkür edirik!*

Abdülkerim Erdoğan: Bәndәniz dә sizinlә tanış olmaqdan və sizin “Yuxarı әl-lәр”dәki xeyirxah xidmәtlәrinizdән mәmnun oldum. Mövlam xidmәtlәrinizi daim rızasına uyğun bir әmәl qәbul etsin. Xoş olun, xoşca qalın!..

AİLƏ DÖVLƏTİN, ƏMƏL, AİLƏNİN TƏMƏLİDİR

Ailə dövlətin təməli olduğu kimi, insanlığın, bəşəriyyətin də davamı üçün çox önəmli bir ünsür, haminin rahatlıqda sığınıb isindiği bir yuvadır. Əgər ailə sağlam olmasa və yaxud ailə məfhumunda problem olarsa, demək, o dövlətdə də problemlərin olması qaçınılmazdır.

Ailə dövlətin təməli olduğu kimi ailənin də təməli ana və atadır. Bu zaman təbii ki, ana və ata sağlam olmalıdır ki, o ailə sağlam olsun. Cəmiyyət nə qədər çirkli olsa da, əgər ana və ata sağlamdırsa, o övladını ciddi problemlərdən qorumaq gücünə sahibdir. Bunun üçün də valideynlər özlərini daim inkişaf etdirməli və övladlarına vermiş olduğu tərbiyəni ilk öncə özləri əməl etməlidir. Çünki tərbiyə edilən övlad ona deyilən sözü əvvəl valideyndə müşahidə edir, sonra ona əməl edir.

Valideynin sağlam olması üçün o, digər insanlardakı yanlış olanları deyil, doğru olanları özündə cəmləşdirməlidir. Belə ki, ata öz kişilik özəlliyini təkmilləşdirməli və xanımı həmçinin xanımlıq incəliyini mükəmməl etməlidir ki, övladları onların varlığını hiss etsin.

Biz sükanı fırtınalı dənizdə gəmini batırmayan əmin əllərə vermək istəyiriksə, xudbinlikdən, eqoizmdən əl çəkməli, “mən” əvəzinə “biz” deməliyik. Özü yerdə, könlü göylərdə olan bir nəsil üçün, bütün çətinliklərə və yeni fikirlərə açıq olan bir nəsil üçün var olmalı, bəsirətlə yaşamaq və əldə olan

imkanlardan son məqamlara qədər istifadə etməliyik.

Ata və analar düşünməlidirlər ki, uşaq gələcəyin sənətkarı, müəllimi, həkimi, alimi və bir dövlət başçısıdır. Uşağın xarakteri ata və ana arasındakı münasibətə əsasən formalaşır. Bir ailədə nələr yaşanırsa, ətrafa da o əks olunacaq. Valideynlərin bir-birinə müraciəti, qarşılıqlı münasibəti uşaqlar üçün ölçüdür. Bunlar hiss olunmadan uşağın xarakterini formalaşdırır. Ata-ana bir-birinə hörmət edir, müraciətlərində xoş sözlər işlədirsə, uşaq da hər birinin yerini buna görə müəyyənləşdirir və onlara qarşı münasibəti də bu ölçülər üzərində formalaşır. Həmçinin kiçiklərə mərhəmət, böyüklərə hörmət etməyi, yoxsullara kömək etməyi həmçinin ac qonşusu olduğu halda ona əl tutmalıdır ki, övlad nümunəvi bir şəxsiyyət kimi yetişsin.

Ata-analar davranışlarını elə nizamlamalıdırlar ki, uşaqlar onları bir dost, sırdaş və bir sevgi örnəyi kimi görsünlər, onlara mələk nəzəri ilə baxsınlar. Doğru sözün yanında doğru hərəkət çox önəmlidir. Uşaq valideynlərinin sözləri ilə əməlləri arasındakı təzadı görərsə, onlara qarşı olan inamı azalar.

Hər bir valideyn unutmamalıdır ki, gözəl güllər münbit torpaqda yetişir. Hər bir valideynin valideynlik vəzifəsi ilk öncə özünü, sonra da onun bu gözəl əməli ilə övladını yetişdirməkdir.

Ata-analar davranışlarını elə nizamlamalıdırlar ki, uşaqlar onları bir dost, sırdaş və bir sevgi örnəyi kimi görsünlər, onlara mələk nəzəri ilə baxsınlar. Doğru sözün yanında doğru hərəkət çox önəmlidir. Uşaq valideynlərinin sözləri ilə əməlləri arasındakı təzadı görərsə, onlara qarşı olan inamı azalar.

ALLAHI XATIRLAYAN ADAM

Bişri Xafi

rəhmətullahi əleyh

Adı Bişr bin Haris Abdurrahman, künyəsi Əbu Nəsrdir. Ayaqyalın gəzdiiyinə görə “Xafi” ləqəbiylə tanınmışdır. Bişr Xafi kimi məşhurlaşmışdır. 767-ci ildə (h. 150) Xorasanın Mərv şəhərində dünyaya gəlmişdir. 841-ci ildə (h. 227) Bağdadda vəfat etmişdir. Qəbri oradadır və ziyarət olunur.

Adlı-sanlı bir ailəyə mənsub olan Bişri Xafi Mərvin idarəçilərindən birinin oğludur. Bu səbəblə uşaqlığı və gəncliyinin bir hissəsi bolluq, rifah içində keçdi. Gəncliyində oyun və əyləncəyə daldı. Dünyanın cazibəsinə qapıldığı və nəfsin, şeytanın, pis yoldaşların təlqinlərinə qapılaraq oyun və əyləncə aləminə daldığı gənclik illərində, bir gün qapısı döyüldü. Xidmətçisi qapıya çıxaraq gələn adamdan kimi axtardığını soruşdu. Qapıdakı adam: “Bu evin sahibi azaddır, yoxsa qul?”,- deyərək soruşdu. Xidmətçi “Azaddır”,- cavabını verdi. Həmin adam: “Bəllidir!.. Əgər qul olsaydı, qulluğun ədəbinə riayət edərdi oyun və əyləncə ilə məşğul olmazdı”,- deyərək çıxıb getdi. Xidmətçi içəri girib baş verənləri Bişri Xafiyə danışdı. Bişri Xafi ayaqyalın həmin adamın arxasınca qaçdı.

Ona çataraq söylədiklərini təkrar etdirdi. Onun sözlərindən təsirləndi, etdiyi əməllərə görə peşman olub tövbə etdi. Bir müddət sözündə durub oyun və əyləncə məclislərinə getməsə də, pis yoldaşlarının təsiriylə yenidən əvvəlki həyatına qayıtdı. Atasından qalan sərvətini yeyib dağıtmaq üçün yoldaşları onun yaxasını heç cür buraxmırdılar.

Bir gün əyləncə məclisindən sonra sərxoş və əldən düşmüş halda evinə qayıdarkən yolda üzərinə “Bismillah” yazılmış bir kağız tapdı. Onun ayaqlar altında qalmasına qəlbi dözmədi və əyilib yerdən götürdü. Öpüb, palçığını silərək, təmizlədikdən sonra, gözəl ətirllərlə ətirləyib, evinin divarından asdı. O gecə alim və övliya bir şəxsə yuxuda belə deyildi: “Get Bişrə söylə, adımı təmizlədiyən kimi səni təmizləyəyəm. Adımı uca tutduğun kimi, səni ucaldaram. Adımı gözəl ətirllə ətirlədiyən kimi, səni gözəlləşdirərəm. İzzətimə and içərəm ki, sənin adını dünyada və axirətdə təmiz və gözəl edəyəm!”. Bu yuxu üç dəfə təkrar görüldü. O şəxs səhər Bişri Xafini axtarıb meyhanada tapdı. Mühüm xəbəri

Əhməd bin Hənbəl, Bışri Xafini çox sevər, həmişə yanına gedərdi. Tələbələri: “Siz alimsiniz. Hədisdə, fiqhda, ictimahda və bütün elmlərdə misliniz yoxdur. Niyə Bışri Xafi kimi birini tez-tez ziyarət edirsiniz?”,- dedikləri zaman: “Bəli, dediyiniz elmləri ondan yaxşı bilirəm. Lakin o, qəlb elmlərini məndən yaxşı bilir”,- deyərdi.

olduğunu deyib yanına çağırırdı. Bışr gəldikdə: “Kimdən xəbər verəcəksən?”,- dedi. “Sənə Allah-Təaladan xəbər verəcəyəm”,- cavabını aldıqda ağlamağa başladı. “Mənə qəzəb edib, şiddətli əzab verəcək?”,- dedi. Yuxuya qulaq asdıqdan sonra yoldaşlarına: “Ey yoldaşlarım! Məni çağırırlar, bundan sonra bir daha məni buralarda görə bilməyəcəksiniz”,- dedi. O şəxsin yanında dərhal tövbə etdi. Bu zaman ayağında ayaqqabı olmadığı üçün heç vaxt ayaqqabı geyinmədi. Səbəbini soruşanlara “Allah-Təalaya tövbə etdiyim, günah işləməməyə söz verdim zaman ayaqyalın idim. O zaman geymədiyim ayaqqabını indi geyməyə həya edirəm. Allah-Təala Bəqərə surəsinin iyirmi ikinci ayəsində “Biz yer üzünü sizin üçün təfriş etdik, döşədik”,- buyurur. Padşahların məfruşatı (yerə döşədikləri) üzərində ayaqqabı ilə gəzmək ədəbə uyğun deyil. Ayağım ilə yer arasında bir vasitə olduğu halda onun sərdiyinin üzərində gəzməyi caiz görmürəm”,- deyərdi. O vaxtdan sonra ayaqqabı geymədiyi üçün ona ayaqyalın mənasında “Xafi” ləqəbi verildi.

Allaha tövbə etdikdən və əvvəlki yaşayışını tərk etdikdən sonra bir müddət

məmləkəti olan Mərvdə elm təhsiliylə məşğul oldu. Elm yolunda səyahətlərə çıxdı. Məkkə, Kufə, Bəsrə, Şam və Livan tərəflərinə getdi. Getdiyi yerlərdəki alimlərin və vəlilərin elm məclislərində və söhbətlərində oldu. Buna görə Səyyah sufilərdən sayılır. Nəhayət, Bağdada gələrək burada məskunlaşdı. Hənbəli məzhəbinin qurucusu Əhməd bin Hənbəl Bışri Xafini çox sevər, həmişə yanına gedərdi. Tələbələri: “Siz alimsiniz. Hədisdə, fiqhda, ictimahda və bütün elmlərdə misliniz yoxdur. Niyə Bışri Xafi kimi birini tez-tez ziyarət edirsiniz?”,- dedikləri zaman: “Bəli, dediyiniz elmləri ondan yaxşı bilirəm. Lakin o, qəlb elmlərini məndən yaxşı bilir”,- deyərdi.

Allah-Təalanın əmrlərinə və Hz. Peyğəmbərin sünnəsinə həssaslıqla tabe olan, haram və şübhəliyərdən şiddətlə uzaq duran Bışri Xafi həzrətləri bir gecə yuxusunda Peyğəmbər (s.ə.s.)-i gördü. Allahın Rəsulu ondan: “Allah-Təalanın səni nə üçün üstün qıldığını bilirsənmi?”,- deyə soruşdu. O: “Xeyr, bilmirəm, ya Rəsulallah!”,- cavabını verdi. Həzrət Peyğəmbər belə buyurdu: “Sünnəmə tabe olmağın, salehlərə xidmət etməyin, din qardaşlarına nəsihət verməyin, əhli-beytimi və əshabımı sevməyin səbəbilə bu dərəcəyə nail oldun!”,- buyurdu.

QANADAKI SƏHƏR XORUNA VİDA...

Öyrəşmək insan oğlunun qəribə halıdır. Bəlkə də bu öyrəşmədə insan sözünün ünsiyyətlə əlaqəli olmasının da müəyyən mənada payı vardır.

Həyatı dərk etməyə başladıqdan və ətrafında baş verənləri düşündükdən sonra onlar haqqında artıq bir qənaət sahibi olmağa başlayar.

Səhərlər günəş doğulmaqda, axşamlar isə batmaqda, yerini ulduzlara və aya buraxmaqdadır. Bu fəvqəladə hərəkət mənzuməsinə belə insan o qədər ünsiyyət edər və adi baxar. Əgər bunları dərin-dərin təfəkkür etməsə, onlardakı incəlikləri idraktan məhrum qalar. Güman edər ki, günəş həmişə eyni nöqtədən doğar və batar. Zənn edər ki, günəşin özünü işıqlandırdığı və istilətdiyi müddət bir həftə sonrakı ilə eynidir.

Yaz aylarında şimalda İsveçdə imsak ilə

iftar arası 21 saatdan artıq ikən, Argentinada təxminən 9,5 saat olan yerlər vardır. Qışda bu məkanlar üçün vəziyyət tam tərsinə dönərkən, ekvatora yaxın bölgələrdə on iki ay boyunca doğuş və batış yerlərində çox da oynama olmadığından gecə və gündüz həmişə təxminən on iki saatdır.

Bədirlənmiş aya diqqətlə baxılmasa, onun həmişə eyni üzünü göstərdiyini fərq etmək olmaz. Yalnız doğan və batan bir ayı seyr etmiş olarıq. Aypara ikən batışını bir neçə gün ard-arda seyr etməsək, hər gün batdığı nöqtənin necə də dəyişdiyini fərq etmərik. Yalnız hər gün bir az daha qalınlaşan bir ayparanı seyr edərik.

Məsələn? Böyük Ayı bürcü adlandırılan ulduzları ömrümüz boyunca seyr etsək də arasındakı tənəsübün qorunduğunu, aralarındakı məsafədə daralma və ya açılma olmadığını görərik. Bunun səbəbi isə

eyni qalaktikadakı ulduzların bir-birindən uzaqlaşmamalarıdır. Bu uzaqlaşmama ulduzların bir kompas ola biləcəyinə işarədir. Halbuki yalın gözlə seyr edə bildiyimiz Venera, Yupiter, Saturn, Mars kimi planetlərin vəziyyəti isə belə deyil. Yəni bir il sonra eyni saatda, eyni nöqtədən baxdığınızda təyin etdiyiniz ulduzu eyni nöqtədə gördüyünüz halda, planetləri yerlərini dəyişdirmiş olaraq görərsiniz və ya üfüqdən aşağı endiyi üçün görə bilməzsınız. Bəlkə də Ayın arxasında gizlənərlər.

Ənam surəsinin 97-ci ayəsində “suyun və qurunun zülmətində (yolunuzu) düz getmək üçün ulduzları sizin üçün yaradan da Odur.” buyurularkən eyni zamanda “eyni qalaktikadakı ulduzların bir-birindən uzaqlaşmadığı gerçəyi” xəbər verilir.

Bütün bunlar Allah-Təalanın qüdrətinin əzəmətinə idrak üçün çox dərin təfəkkür tələb etməyən səthi şeylərdir. Bəlkə bir az araşdırılırsa, idrak edilə biləcək xüsuslardır. Lakin xariqüladə həqiqətlərdir. Baxıb keçməmək lazımdır. Baxdıqdan sonra görməli olduğumuz nəhəng həqiqətlərdir. Təəssüf ki, gecələri işıqlı şəhər həyatında yaşadığımız üçün bəzən bunları təfəkkürdən məhrum qalıyıq. Lakin bu bir həqiqətdir ki, bu təfəkkürə, günümüzün insanı dünənkilərdən daha möhtacdır.

Bəzən Allah-Təala uca qüdrətini belə böyük kainat vasitəsilə idrak etdirərkən, bəzən də kiçik bir quşla göstərir.

Qanada keçirdiyim beş ay ərzində şahidi olmağı hər səhər vaxtında Rəbbim mənə lütf etdiyi bir mənzərəni sizinlə bölüşmək istəyirəm. Əvvəl məkanı qısaca tanıتماq yerinə düşər, güman edirəm:

Vəqfimizin bağçasında təxminən iyirmiyə yaxın kokonat ağacı, bir neçə Afrika səlvəsi, limon ağacları, başqa bir yerli meyvə ağacı və bir də hər səhər eyni saatda, eyni quşu qonaq edən manqo ağacı var.

Beş vaxt namazımızı Akradakı vəqf mərkəzimizin geniş bir balkonunda əda edirik. Səhər namazımızı 05.00-da qılırdıq.

Hər səhər biz namazda “təhiyyətdə / oturuşda” ikən eyni quş tək başına o manqo ağacına gəlir və öz yerini tutardı. Mühüm bir nüans da vardı ki, yolun qarşısındakı qonşu bağcadakı manqoya qonmaz, bizim bağcadakına gələrdi. Bağçamızdakı ağacları da keçərək manqoda taxt qurar və başlayar təsbihinə...

Eyni hal ikinci, üçüncü günlər təkrar edincə diqqətimi cəlb etdi, baxdım, görəsən bizim ağacda meyvə var ki, onun üçün seçilir?

Ancaq xeyr, hər iki ağacda da meyvə yox idi. Hətta bizim manqodan sonra bağçamıza bitişik qonşumuzun yarpaqları tökülmüş bir quru ağacı vardı, 1-2 dəqiqə də orada oxuyur, sonra da ruzisini axtarısa çıxırdı.

Dostlarımdan da soruşmuşdum, görəsən bu vəziyyət onların da diqqətini cəlb edirdimi? Səhər eyni səhnəni onlar da müşahidə etdikdə, qərribə quşun nəğmələrinə heyretlə qulaq kəsilmişdilər.

Siz Həşr surəsinin sonundakı “yusəb-bihu lilləhi mə fis-səməvəti vəl-ərd / göylərdə və yerdə nə varsa (hamısı) Onu təqdis edib şəninə təriflər deyər” ayəsini oxuyarkən görüş vaxtını və yerini dəyişməyən 7-8 dəqiqəlik nəğmələri ilə həmin quş da sanki həmin ayənin canlı bir təfsirini edirdi.

Bu mənzərə istər-istəməz insanı intibaha gətirir və əvvəlki ayələrdə Rəbbimizin adlarının keçdiyi ayələri, namazda oxuduğunuz digər surələri daha da diqqətli və təsbih hissi ilə oxumağa sövq edir. Yəni bir quş özünü fərq etdirərək sizi tərbiyə edir. Ya

*Bəzən okeandan qiblə istiqamətinə
əsən səba küləyi və sürüdüüyü
buludların təsbihatı da öz yerini
tuturdu bu harmoniyada. Hələ
o buludlar bir də içini tökməyə
başlayarsa, heç dayanmayacaq
sanarsınız. Bizə əl-Əziz olan Rəbb
qarşısında hər şeyin itaət edışı
seyr etdirilir.*

da Rəbbiniz sizi onun dimdiyindən çıxardığı səsle tərbiyə edir. Onu bir əhilləşmiş quş olmadığı halda nizamlı olaraq hər səhər bu təsbihat xorunda iştirak etdirərək qüdrətini göstərir.

“Yeddi göy, yer və onlarda olanlar (bütün məxluqat) Allahı təqdis edir. Elə bir şey yoxdur ki, Allaha tərif deyib Ona şükür etməsin, lakin siz onların (dillərini bilmədiyiniz üçün) təqdisini anlamazsınız...” (İsra, 44)

O qərribə quş, o manqo, o quru ağac öz dillərində nə söyləyirlər məlum deyil. Ancaq o balkonda namazlarını qılıb Quran oxuyan möminlərin təsbihatı, insanın; xüsusilə seçilən yaşıl yarpaqlarıyla bizim manqonun təsbihatı, nəbatatın; qərribə quşun seçdiyi, quruyub odun halına gəlmiş qonşunun ağacının təsbihatı, cəmədatın təsbihatına canlı bir misal idi. Fərqli cinslərdən ibarət olan çoxsəsli səhər xoru dediyim şey məhz budur.

Bəzən okeandan qiblə istiqamətinə əsən səba küləyi və sürüdüüyü buludların təsbihatı da öz yerini tuturdu bu harmoniyada. Hələ o buludlar bir də içini tökməyə başlayarsa, heç dayanmayacaq sanarsınız. Bizə əl-Əziz olan Rəbb qarşısında hər şeyin itaət edisi seyr etdirilir. Əl-Bari olan Rəbbimizin bu qədər fərqli cinsi belə bir ortaq nöqtədə görüşdürməsi tərifəsiğmaz bir həzdir.

Lakin, artıq bu xordakı insanlardan biri bu gözəl tərənnümlərin yayıldığı səhər orkestrinə şahid ola bilməyəcək.

Əlvida mürəbbi quş... Bu gün Qanadaki son səhər namazımdır. Ümid edirəm, bəzən gəlmək qismət olar. Səni səhər namazında burada görə bilməsəm, inan ki, çox kədərlənərəm. Çünki səndən çox şey öyrəndim...

Sabah daşıyla, torpağıyla, ağaclarıyla, heyvanatıyla haqqımızda şahidlik edəcəkləri günə hazırlığını Qanada davam etdirən qanalı və türkiyəli qardaşlarımı da Allaha əmanət edirəm.

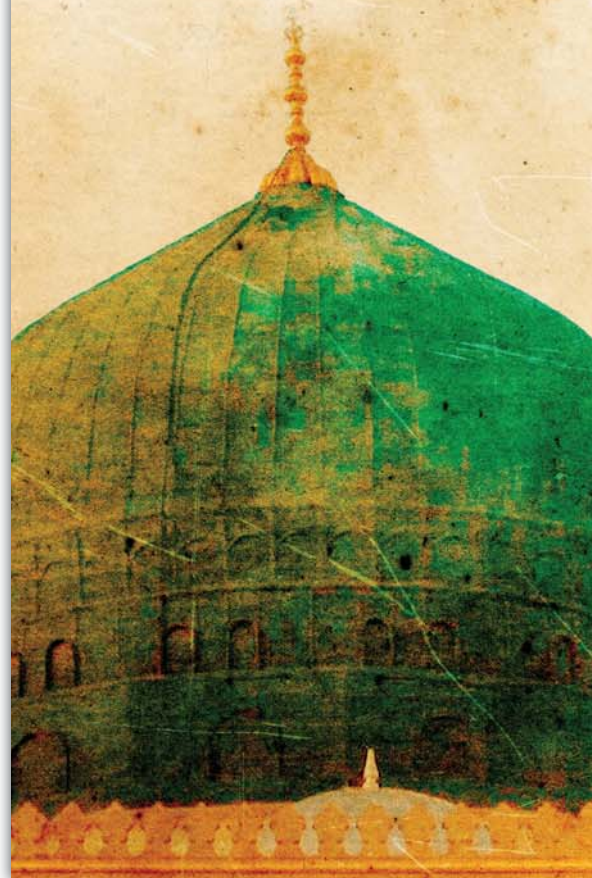
Peyğəmbərimiz: Allah-Təaladan nəql edərək belə buyurmuşdur:

“Qulum bir günah işlədi və “Allahım, günahımı bağışla” dedi. Allah-Təala:

“Qulum bir günah işlədi və (lakin) günahı bağışlayacaq və ya buna görə özünü hesaba çəkəcək bir Rəbb olduğunu bildi”, -dedi.

Sonra qul təkrar günah işlədi və “Rəbbim, günahımı bağışla” dedi. Allah-Təala:

“Qulum bir günah işlədi və günahı bağışlayacaq və ya buna görə onu hesaba çəkəcək bir Rəbb olduğunu bildi. Mən qulumu əfv etdim, artıq dilədiyini etsin”, -buyurdu.” (Buxari, Təvhid, 35; Müslim, Təvbə, 29)

AĞILLA SEÇİLƏN AĞILLI DOSTLAR

Allah (c.c.) insana bütün varlıqlardan fərqli olaraq daha üstün xüsusiyyətlər verib. Hər bir insan da digər varlıqlara baxdıqda özündə olan bu xüsusiyyətləri daha aydın, daha da açıq şəkildə dərk edir. Bunların ən gözəli insanın ağıllı olaraq yaradılmasıdır.

Ağıl nədir? -Ağıl doğru ilə yanlış ayırd etmə, hər hansı bir mövzuda fikir yürütmə və münasibət bildirmə qabiliyyətidir.

Qurani-Kərimdə də Allah (c.c) ağıldan istifadə etməyi dəfələrlə bizlərə xatırladır.

Bəs bizim aqlımız necə? Aqlımız hər bir düşüncəmizdə, xəyalımızda, sözlərimizdə, hərəkətlərimizdə və s. bizimlə bərabər olurmu?

Hər bir insan gündəlik həyatında bir çox insanlarla qarşılaşır. Bu insanlardan bəziləri dostumuz olur. Onu özümüzə yaxın bilərik, dərdimizi açarıq, dərdini dinləyərək və s...

Dost nədir? -Dost, tez-tez görüşdüyün, ən çox etibar etdiyin, inandığın və eyni davranışı ondan gözlədiyin adamdır.

Qurani-Kərimə baxdığımız zaman dostluqla əlaqəli bir neçə ayələrin olduğunu görürük.

Bəs bizim dostlarımız necə? Dostlarımız güvəniləcək şəxslərdirmi? Dostlarımız səhv yolda olduğumuz zaman bizi bu yoldan uzaqlaşdırırlarmı? -Yoxsa özləri də səhv yoldadırlar. Özümüz dostumuzun güvənini qazanmışıqmı? -Yoxsa “nə vaxtsa işim düşər” qorxusu ilə əlaqəni kəsmirik. Dostumuz bizə dərdini açanda, o dərdə çarə axtarırmı? -Yoxsa “yəqin məndən maddi kömək gözləyir deyə bunları mənə danışır” fikrinə düşürük.

Biz dostlarımızı seçərkən ağıldan istifadə edirikmi? Onunla yoldaşlıq edəndə onu təmiz süzgəcdən keçiririkmi? Gəlin uşaq

Dostlarımız güvəniləcək şəxslərdirmi? Dostlarımız səhv yolda olduğumuz zaman bizi bu yoldan uzaqlaşdırırlarmı? -Yoxsa özləri də səhv yoldadırlar. Özümüz dostumuzun güvənini qazanmışıqmı? -Yoxsa “nə vaxtsa işim düşər” qorxusu ilə əlaqəni kəsmirik. Dostumuz bizə dərdini açanda, o dərdə çarə axtarırmı? -Yoxsa “yəqin məndən maddi kömək gözləyir deyə bunları mənə danışır” fikrinə düşürük.

vaxtımızı yada salaq! Pis uşaqlarla dostluq edəndə valideynlərimiz onlarla dostluq etməməyimizi istəyirdilər. Çünki onlar böyükdürlər, ağıllı insandırlar hər şeyi bizdən daha yaxşı dərk edirlər, hər şeyi bizdən daha yaxşı ayırd edirlər. Biz uşaq olduğumuz üçün əyləncəmiz aqlımıza firsət vermirdi ki, onlarla dostluq etməyin düzgün olmadığını anlayaq.

Biz indi necə? -Bəli böyüdük, aqlımızla bir çox məsələni həll etdik. Yəqin ki, dostluq məsələmizi də ağılla həll etmişik.

Unutmayaq! “Ağıllı dost axtarırsansa, ağılla dost seçməlisən.”

Ah nə olardı...

Uca Allah (c.c) Qurani-Kərimdə belə buyurur:

“(Ya Peyğəmbər! Qurani-Kərimi bütün məxluqatı) yoxdan yaranan Rəbbinin adı ilə (bismillah deyərək) oxu! O, insanı laxtalanmış qandan yaratdı. (Ya Peyğəmbər!) Oxu! Sənin Rəbbin ən böyük kərəm sahibidir! O Rəbbin ki, qələmlə (yazmağı) öyrətdi. (O Rəbbin ki) insana bilmədiklərini öyrətdi”. (əl-Ələq, 1-5)

Oxu ilahi əmrini qəlb aləminə əks etdirmiş Muhəmməd əleyhissalamın ona əmanət edilənləri cəhalət bataqlığından xilas etmək üçün izlədiyi mükəmməl bir davranış və ədəb nümunəsi bu gün də öz parlaqlığını sürdürməkdədir. İlahi vəhyin insan təbiətini bu qədər müsbətə doğru dəyisməsi, onu tərbiyə etməsi və kamil bir qulluq əri olaraq yetişdirməsi qəlbi İslama meyil etmiş hər bir Adəm övladının Allaha (c.c) təslimiyyət dini ilə şəərəflənməsinə səbəb olmuşdur. İslam dininə və Allahın Haqq Peyğəmbəri olan Muhəmməd əleyhissalama həyatda olarkən duyulan hədsiz sevgi və ehtiram səhnələri oxu əmrinə bürünən Rəsullullahın zaman və məkan sərhədlərini aşan mənəvi təsvir qüvvəsini dəqiqliklə əks etdirir:

Mübarək Nur dağında ilahi qanunların yer üzünün əmini olan Muhəmməd əleyhissalamın qəlbinə göylərin əmini olan Cəbrayıl əleyhissalam tərəfindən əmanət edilməsi artıq yeni bir dünya və yeni bir əxlaqi düzənin ümumbəşəri münasibətlərə hakim olacağını müjdələyirdi. Böyük bir əmanətlə şəərəflənən Allah Rəsulunun Nur dağından Məkkəyə qaydışı və yol boyu qarşılaşdığı hər bir ağacın, hər bir daşın “Allahın salamı sənin üzərinə olsun, ey Allah Rəsulu” -dəməsi peyğəmbərimizin titrəyişlərini daha da artırırdı. Baş verən hadisənin ehtisamından sanki yerə-göyə sığmayan Rəsullullahın olub keçənləri Xədicə anamızla bölüşməsi o an üçün böyük əhəmiyyət daşıyırdı. Eşitdiklərinə olduqca dərin və ən əsas Rəsullullahın mübarək qəlbini rahatlaşdıracaq tərzdə qarşılıq verən Xədicə anamızın o an üçün Peyğəmbərimizə göstərdiyi dəstək dillərə dastan ola biləcək bir vəfa borcu nümunəsi idi.

“Allah səni mütləq mühafizə edər, çünki sən qohumlarını düşünən, düşkünlərin əlindən tutan, ehtiyacı olanları geydirənsən. Sənin qonağın heç vaxt əskik olmaz, daim haqqın yolundasən və sən bütünlüklə xeyir yollarına özünü həsr etmiş birisən”.

Oxu əmrinə tuş gəlmiş peyğəmbər qəlbini yaşadığı təlatümlər Xədicə anamızın təfəkküründə dərin iz buraxmışdı. O, bu təlatümləri ən yaxın əqrəbası və kamil biri olan Varaqa İbn Növfələ anlatmaq əzmində idi. Nəhayət, Rəsulullah başına gələnləri ona söyləyincə Varaqa inanılmaz bir həyəcan aləminə qərq oldu:

Quddus, Quddus! Varaqanın nəfsi qüdrətində olana and olsun ki, əgər mənə dediklərin doğru isə, ey Xədicə, bu gələn Musa və İsayə gələn Namusu Əkbərdir. Və heç şübhəsiz ki O, bu ümmətin nəbisidir. Get bunu ona söylə.

Artıq birmüddət sonra Xədicə anamızın diləyi ilə Rəsulullahla görüşən Varaqa İbn Növfəl onu dinləməyə başladı. Dinlədikcə də ilahi istəklə bəşəri münasibətləri kökündən dəyişəcək və ilahi rizaya uyğun olan insanlıq cəmiyyətinin qiyamətə qədər mövcudluğunu saxlayacaq bir həqiqət çırağının hər yeri aydınladacağını qətiyyətlə dərk etməyə başladı. Rəbbimizin bütün bəşəriyyətə, aləmlərə ehsan etdiyi bu möhtəşəmlik qarşısında İbn Növfəl hər bir insana ibrət olacaq bu ifadələri dilinə gətirdi:

Ah, nə olardı mən o gün gənc olaydım, xalqın səni haqq davandan dolayı yurdundan (Məkkədən) qovacağı gün sənə yetişərək dəstək verəydim”.

Rəsulullahın oxu əmrinə talib olduğu ilk anlarda izlədiyi həyat yolunda ona dəstək vermək bəxtəvərliyinə yiyələnməyin önəmini vurğulayan Afif İbn Ömər qaçırmış olduğu fürsəti yana-yana belə dilə gətirir!

Cahiliyə dönəmində ticarətlə məşğul idim. Bir gün Minada Abbas İbn Əbdülmüttəlibin yanına gəlmişdim. Bu zaman oraya bir adam gəldi və namaz qılmağa başladı. Sonra bir qadın da onun arxasında namaza durdu. Ardınca həddi-büluğ çağına yenicə qədəm qoymus bir gənc də onlara qoşuldu. Onların kim olduğunu so-

İnsanlıq aləmini əbədi qurtuluş yurduna yalnız hidayətə vəsilə olacaq hər bir fürsəti gözəl bir şəkildə dəyərləndirməklə yaxınlaşdırmaq mümkündür. Unutmayaq ki, oxu əmrini yaşamaq üçün hər bir anımız saysız-heysabsız qurtuluş fürsətləri daşımaqdadır.

ruşduqda Abbas ibn Əbdülmüttəlib bu cavabı verdi:

Bu öndəki, qardaşımın oğludur, Nəbi olduğunu söyləyir. Ona hələ bu qadından və bu uşaqdan başqa inanıb tabe olan yoxdur. O, yaxın gələcəkdə Kısra və Qeysərin xəzinələrinin özünə veriləcəyindən bəhs edir. Bu qadın onun xanımı Xədicə binti Xuveylid, uşaq da əmim Əbu Talibin oğlu Əlidir. “Onlar nə edirlər?”,- sualına “Namaz qılırlar” cavabını verdi.

Bunları danışan Afif İbn Ömər illər sonra mənliliyini qovuran peşmançılığını belə dilə gətirmişdi:

- Ah, nə qədər istərdim o gün mən də müsəlman olaraq onların dördüncüsü olaydım.

İnsanlıq aləmini əbədi qurtuluş yurduna yalnız hidayətə vəsilə olacaq hər bir fürsəti gözəl bir şəkildə dəyərləndirməklə yaxınlaşdırmaq mümkündür. Unutmayaq ki, oxu əmrini yaşamaq üçün hər bir anımız saysız-heysabsız qurtuluş fürsətləri daşımaqdadır. Allah, Peyğəmbər eşqi ilə mənəvi təkamül pillələrini fəth edən Mövlana Cəlaləddin Ruminin fürsətləri dəyərləndirmə mövzusunda münasibəti olduqca ciddidir:

“Əgər qulluq həqiqətlərini yaşamaq davasında verdiyin tək bir nəfəsin belə qarşılığını görmiyəcəksənsə, onda mən kafirəm!”.

BİR AYƏ

الرَّحِيمِ الرَّحْمَنِ اللَّهُ بِسْمِ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ

“Ey iman gətirənlər! Allaha səmimi-qəlbədən (bir daha günaha qayıtmamaq şərtilə) tövbə edin. Ola bilsin ki, Rəbbiniz günahlarınızın üstünü örtsün və sizi (ağacları) altından çaylar axan cənnətlərə daxil etsin. O gün Allah Öz Peyğəmbərini və onunla birlikdə iman gətirənləri xəcil etməz.”

Təhrim surəsi, 66/8

Bağışlamaq və əfv etmək ən böyük və fəzilətli keyfiyyətlərin başında gəlir. Belə ki, əlində hər cür imkan, güc və iqtidar sahibi bir kəs ona qarşı edilmiş xoşa-gəlməz bir hərəkətə qarşı sərt reaksiya verə biləcəyi halda, intiqam alma duyğusunu cilovlayaraq qarşı tərəfi bağışlaya bilməsi çox çətin bir hadisədir... Uca Yaradan insana hər cür naz-nemət verdiyi halda bunun müqabilində nankorluq edənlərə də daim bir fürsət tanıyır ki, yanlışından geri dönsün. Məhz bu əvəzedilməz imkana “tövbə” deyirik. O bizə möhtac olmadığı halda “əsrəfi-məxluqatı” özünə cəzb edə bilmək üçün geniş imkanlar vermişdir. Ancaq təəssüf olsun ki, bunu düzgün qiymətləndirməyə acizlik çəkir məxluqatın ən şərəflisi..

Qeyd olunan ayeyi-kərimə, Allaha ən sağlam dönüş və sığınmanın “nasuh tövbə” ilə, yəni “*səmimi qəlbədən duyulan bir peşmançılıq*” ilə gerçəkləşəcəyini vurğulayır. Allaha şərik qoşma xaricində hər bir günahın bağışlana biləcəyini vəd edir Uca Allah. Yetər ki, günahlarda ısrar edilməsin və insan işlədiyi günahın Allah nəzdində məqbul bir davranış olmadığını dərk etsin və təkrar eyni xəraya düşməsin.

Həzrət Peyğəmbər tövbənin mahiyyətini bir misalla belə izah edir:

Allah, bəndəsinin tövbə edib Ona doğru yönəlməsinə ucsuz-bucaqsız səhrada dəvəsi ilə səyahət edən adamın, dəvəsini itirdikdən sonra onu tapdığı zaman yaşadığı sevincdən daha çox sevinir. Səhralıqda üzərində azuqəsi olan dəvəsini bir kənara buraxıb istirahət edən bir adam təəvvür et! Yuxudan ayılınca dəvəsinin itdiyini görən adam təlaşlı halda dəvəsini axtarmağa başlayar, ancaq əbəs... Uzun zaman axtarandan sonra aclıq və susuzluqdan bitab düşər. Yaşamaqdan ümidini kəsərək öz-özünə “heç olmasa əvvəlki yerimə qayıdım orada yatıb ölümü gözləyəyəm” deyər və ardından ölmək üçün başını yerə qoyub yataraq ölümü gözləməyə başlayar. Bir müddət yatdıqdan sonra anidən oyanar və itirdiyi dəvəsini azuqəsi ilə birlikdə başının üstündə görər və yaşadığı sevincin misli bərabəri olmaz. Yaxşı bilmək lazımdır ki, Allah bəndəsinin tövbə edib Ona yönəlməsinə bu adamın dəvəsini tapmasından daha çox sevinər.

Tövbənin üç mərhələdə tamamlandığı qeyd olunur:

- * Gördüyü işin pis əməl olduğuna qənaət gətirib peşman olmaq
- * Yenidən günah işləməyə bir daha təşəbbüs göstərməmək.
- * İşlədiyi günahın səbəb olduğu zülm və ya haqsızlığı ortadan qaldırmaq üçün bir yaxşılıq etməyə cəhd etmək.

Bu üç ölçüyə riayət edilərək edilən tövbə Allah qatında məqbul olar inşallah. Bəşər övladı nəfsinin də gücü və təlqini ilə günah işləməyə təmayül göstərən xüsusiyyətlərə malikdir. Ancaq təqva ipinə möhkəm sarılan insan əlbəttə qurtuluşa nail olacaqdır...

Allah-Təala bütün möminlərin günahlarını əfv, tövbələrini qəbul etsin...

BİR HƏDİS

قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: {وَاللَّهِ إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ
وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ مَرَّةً}

Əbu Hürayrə (r.ə) Rəsulullahdan (s.ə.s) belə eşitdiyini rəvayət etmişdir: ***“Allaha and olsun ki, mən hər gün Allaha yetmiş dəfədən çox tövbə və istiğfar edirəm.”*** (Buxari, Dəəvat, 3; İbn Macə, Ədəb, 57)

Günah işlətmək, insanların təbiətində var olan insana məxsus keyfiyyətlərdəndir. İnsanın ruhunda xeyirlə şərr, yaxşıqla pislik birlikdə mövcuddur. O nə mələk, nə də şeytandır. Ancaq özündə həm mələyə, həm də şeytana məxsus xüsusiyyətlər daşıyan bir varlıqdır. Nəfsinin, şeytanın və bir çox başqa şərr qüvvələrin təsiri ilə insan günah bataqlığına düşərək Allahın qadağan etdiyi əməllərlə məşğul olub, harama meyil edir. Uca Allah belə hallarda da qullarını yalnız qoymur. Onun lütf və mərhəmət qapısı qullarına hər zaman açıqdır. Ancaq Allahın lütf və mərhəmət qapısından tövbə və istiğfar yolu ilə keçmək mümkündür. Tövbə insanın işlənmiş günahlara arxa çevirməsi yəni günahlardan uzaqlaşması, istiğfar isə “-Allahım! Məni bağışla” deyərək günah ilə arasına sədd çəkməsidir.

Hədisi-şərifdə, keçmiş və gələcək günahları bağışlanmış olan Rəsulullahın (s.ə.s) Allaha hər gün yetmiş dəfədən çox tövbə və istiğfar etdiyini buyurması düşündürücü bir xüsusdur. O, bəşəriyyət üçün hər mövzuda nümunə olması səbəbiylə tövbə və istiğfar mövzusunda da bənzərsiz bir nümunə təşkil etmişdir. Quranın bütün əmrlərinə qüsursuz bir şəkildə boyun əyən Allah Rəsulu (s.ə.s), Allahın; ***“Rəbbinizdən sizi bağışlamasını istəyin, sonra Ona tövbə edin!”*** (Hud 11/3) -əmrini də misilsiz bir şəkildə həyata keçirmişdir. Səhabənin “günah nədir?” -sualına ***“Günah vicdanını narahat edən və insanların eşitməsini istəmədiyən bir şeydir.”*** (Müslim, Ədəb, 5; Tirmizi, Zühd, 52) -cavabını verməklə günahın insanın vicdanına əziyyət verdiyini və vicdanların hürriyyətinə tövbə və istiğfar ilə qovuşacağını bildirmişdir.

İnsanı tövbə etməyə sövq edən xüsusiyyətlərdən biri günaha baxış tərzidir. Günaha rəğbət bəsləyən və günah etməyə həvəs göstərən bir insan nə qədər böyük günah işlətsə də onu kiçik görür və tövbə etməyə ehtiyac olmadığını zənn edir. Həqiqi bir mömin isə günaha rəğbət bəsləməz, işlətdiyi ən xırda xətanı belə böyük günah zənn edər və dərhal Allaha yönəlib tövbə edər. Böyük səhabə Abdullah ibn Məsudun (r.a) bu barədə gözəl bir sözü var. O deyir ki; “Mömin günahlarını xəyalında o qədər böyüdə ki, sanki ətəyində oturduğu dağ indicə üstünə gələcək. Günaha həvəskar insan isə günahlarını burnunun üstündə oturan bir milçək kimi görür.” (Buxari, Dəəvat, 4)

Nəticə olaraq, Rəsulullahın (s.ə.s) ***“Vallahi!”*** -deyərək tövbə və istiğfar etdiyini qətiyyətlə bildirməsi, müsəlmanların tövbə və istiğfara nə qədər çox əhəmiyyət vermələri lazım gəldiyini bildirməsi mənasında diqqət çəkicidir.

HAQQ DOSTLARINDAN HİKMƏTLƏR İMAM RƏBBANİ (q.s)

-3-

İmam Rəbbani həzrətləri buyurur:
*“Oturuşumuzda və duruşumuzda,
bir sözlə, bütün davranışlarımızda
Allah-Təalanın rızasını qazanmağı hədəf-
ləməliyik... İçimiz də, çölümüz də Haqq-
Təala ilə birlikdə olmalıdır.*

*Məsələn, tamamilən qəflət halı sayılan
yuxuya gedərkən sabahkı ibadətlərimizi
daha gözəl və mükəmməl edə bilmək üçün
istirahət etmək niyyətində olmalıyıq. Bu
məqsədlə yatdıqda yuxu da başdan-sona
ibadət olar. Necə ki, “alimlərin yuxusu-
nun ibadət olduğu”¹ rəvayət edilmişdir.”²*

[Rəbbinə ibadət etmək üçün yaradıl-
mış insan oğlu son nəfəsinə qədər bu hə-
qiqətin şüur və idrakı içində yaşamağa
cəhd etməlidir. Əsil mömin həyatının hər
anında Allah rızasının arayışında olma-
lıdır. Həmçinin kamil bir mömin bu arayış

*İslam fərdiyyətçiliyi və «mən» mərkəzli
yaşamağı qadağan edir, ictimailəşməyi və
qayğıkeşliyi tələq edir. İctimai tərbiyənin
ilk təzahürü isə camaatla qılınan namaz-
la başlayır. Burada möminlərin birlik və
bərabərlik duyğuları cücərir, inkişaf edir
və möhkəmlənir.*

içində işlədiyi heç bir xeyri kifayət gör-
məz, daim xeyirxah işlərə can atar.

Haqqa qulluq sadəcə namaz, oruc,
zəkat və həcc kimi müəyyən zamanlar-
da ifa edilərək tamamlanan ibadətlərdən
ibarət deyil. Haqqa qulluq bu ibadətlərlə
yanaşı gözəl əxlaq və müamilələr kimi
möminlərin hər anını əhatə edən, ömür-
lük bir həyat nizamıdır. Haqq-Təalanın
ibadətlər xaricində də rızasına uyğun gə-
lən bütün feillərə əcr vəd etməsi, qəzəbi-
ni cəlb edən bütün feilləri yasaqlaması da
bundan irəli gəlir.

Bu etibarla mömin ibadətlər xaricində
qalan bütün bəşəri davranışlarını da Haqqa
itaət kimi ülvî bir qayəyə bağlayaraq, onlar
vasitəsilə də Haqqın rızasını qazanmağa
çalışmalıdır. Bu həqiqət səbəbilə:

**İmam Rəbbani həzrətləri belə buyu-
rur:**

*“Ləzzətli qidalar və gözəl libaslar xü-
susunda nəfsin həzzini ön planda tutma-
malıyıq. Bunun yerinə yemək-ichmək mə-
sələsində ibadətlərə güc-qüvvət qazan-
maq niyyəti daşılmalıyıq. Gözəl paltarlar
geyində də: “Hər dəfə məscidə gedərkən
gözəl libaslarınızı geyinin!” (əl-Əraf, 31)*

ayəsindəki ilahi əmrə itaət etmə niyyətini daşımalı, insanlara göstəriş etmək kimi məqsədiniz olmamalıdır...²³

[Gördüyümüz kimi, mömin gündəlik həyatına aid ehtiyaclarını belə Haqq-Təalanın razı qalacağı xalis niyyətlə yerinə yetirdiyi təqdirdə o davranışlarını da ibadət mahiyyətinə çevirmiş olar.

Uca dinimiz İslam möminləri nəfsa-niyyət və masivadan uzaqlaşdırıb Rəbbani bir istiqamətə yönləndirə bilmək üçün maddi və zahiri hadisələri belə mənəvi bir qayəyə bağlayaraq ona ülvî mənə qazandırmışdır. İnsanın yalnız ibadət və əxlaqa dair ülvî feillərini deyil, bədəni ehtiyaclardan irəli gələn davranışlarını da mənəlandırmışdır.

Məsələn, yeyib-ichmək bədəni bir ehtiyacdır. Lakin İslam bu bədəni ehtiyacı da ideallaşdıraraq onu ibadətlərə qüvvət olmaq niyyəti ilə savab vasitəsinə çevirir. Həmçinin bu çərçivədə yeməyə bismillahla, yəni Allahın adını anaraq başlamağı, yeyilən hər bir tikədə Allahın nemət və lütfələrinin böyüklüyünü təfəkkür etməyi, bütün bunların müqabilində Ona həmd, şükür və zikr halımızı qoruyub saxlamağı təlqin edir. Yəni yeyilən qidanın vücuda təmin edəcəyi maddi faydadan daha çox onu feyz və ruhaniyyətlə təchiz edərək bir növ ibadət hökmünə girməsini təmin edir.

Uca dinimiz İslam bu misalda olduğu kimi bəşəri həyatın bütün zəruri işlərini

ülvî bir qayəyə bağlayaraq möminlərə hər an Haqqın rızasına nail ola bilmə fürsətləri vermişdir.

Bu fürsətləri dəyərləndirə biləcək dərəcədə könül ayıqlığına sahib olan arif möminlərin yeyib-ichmələri, oturub-durmaları, hətta yatmaları belə -niyyətlərindəki ixlasın bərəkətilə- ibadət hökmünə keçər. Fəqət bunun əksinə, bu kimi ilahi ehşanlardan qafil qalanların ibadətləri belə riya və göstəriş kimi nəfsani niyyətlərə qarışdığı üçün Haqq-Təalanın qəzəbini cəlb edir.

Deməli həyatın hər anını ibadət vəcdilə əhya edə bilmək üçün köntüllərimizi bu xüsusda mənəvi bir tərbiyədən keçirməmiş lazımdır. Bu sayədə gözəl bir “**niyyət şüuru**” qazanmalıyıq.

Hədisi-şərifdə buyurulduğu kimi:

“Möminin niyyəti (məqsəd və ixlası) əməlindən xeyirlidir”. (Süyuti, Camius-Sağir, II, 194)

Üstəlik həyatını daim ibadət halına gətirə bilmək üçün ixlasla çalışan qullarına Allah-Təala çox müstəsna lütfələr edir. Məsələn, bir insan adi vaxtlarda davamlı olaraq ifa etdiyi nafilə ibadəti xəstəlik, səfər, ağır yorğunluq, yaşlılıq kimi üzrlər səbəbindən bəzən yerinə yetirməyə bilər. Bu zaman Allah o insanın niyyətindəki səmimiyyət səbəbilə ona ibadətini etmiş kimi savab lütf edir.

Müfəssirlər də:

“Yalnız iman gətirib yaxşı əməllər edənlərdən başqa! Onları saysız-hesabsız, davamlı mükafat gözləyir.” (ət-Tin, 6) ayeyi-kəriməsi haqqında “İnsan bədəni cəhətdən əməl işləməyə əlverişsiz olduqda belə onun əcri niyyətindəki səmimiyyət və sağlam vaxtlarında göstərdiyi səylər nisbətində sonsuza qədər davam edər”, demişlər. Bu səbəblə əldə fürsət varkən mütəmadi olaraq ibadət və saleh əməllərə davam etməliyik.

Bizə ən böyük nümunəvi şəxsiyyət olaraq lütf edilən Həzrət Peyğəmbər ﷺ-in ibadətləri həyatının hər sahəsini ahəngli şəkildə əhatə etmişdi. Onun mübarək həyatına baxdığımız zaman sanki ömrünün sonuna kimi bütün anlarını ibadətlə keçirmiş olduğunu zənn edərək.

Halbuki Rəsulullah ﷺ ibadət həyatını ən ali səviyyədə davam etdirməklə yanaşı dünyəvi xidmətlərini də axsatmadan, hətta ən mükəmməl şəkildə yerinə yetirmişdir. Həqiqətən O, həm gecə-gündüz ibadətlərinə həssaslıqla davam etmiş, Allahın göndərdiyi dini çox böyük çətinliklərə sinə gərərək insanlara təbliğ etmiş, vəhyin izaha möhtac olan tərəflərini söz və əməlləri ilə şərh etmiş, həm də ailəsiylə maraqlanmış, kasıbların dərdinə şərik olmuş, mətəmlərin yanında olmuş, hədsiz dərəcədə güclü və sağlam bir döv-

*Rəbbinə ibadət etmək üçün
yaradılmış insan oğlu son nəfəsinə
qədər bu həqiqətin şüur və idrakı
içində yaşamağa cəhd etməlidir.
Əsil mömin həyatının hər anında
Allah rızasının arayışında olmalıdır.
Həmçinin kamil bir mömin bu arayış
içində işlədiyi heç bir xeyri kifayət
görməz, daim xeyirxah
işlərə can atar.*

lətın təməllərini atmış, krallara elçilər göndərib onları İslama dəvət etmiş, elçilər qəbul edib onlara qonaqpərvərlik etmiş, ordular göndərmiş, Allahın dinini təbliğ zamanı qarşısına çıxan maneələri aradan qaldırmaq üçün fədakarlıqla mücadilə etmişdir.

Yəni heç bir dünya işi onu ibadətlərdən kənarlaşdıra bilməmişdir. Əksinə, Rəsulullah ﷺ dünyəvi fəaliyyətlərini də Allahın rızasına uyğun şəkildə ifa etdiyi üçün hər anını ibadət vəcdiylə əhya etmişdir. O, heç kimsənin altından qalxa bilməyəcəyi qədər ağır olan günlük vəzifələrini nöqsansız yerinə yetirməklə yanaşı, məbədlərə qapanıb özünü ibadətə vermiş insanlardan daha mükəmməl şəkildə Allaha qulluq etmişdir.]

İmam Rəbbani həzrətləri buyurur:

“Bir vaxt fərz namazı camaatla əda etmək (camaatdan uzaq qalaraq qılınan və fərz olmayan) bir çox çilə doldurmaqdan daha fəzilətlidir. Bununla yanaşı şəri əsaslara riayətlə edilən zikir və təfəkkürlər də çox fəzilətli və əhəmiyyətlidir.”⁴

[İslam fərdiyyətçiliyi və «mən» mərkəzli yaşamağı qadağan edir, ictimailəşməyi və qayğıkeşliyi təlqin edir. İctimai tərbiyənin ilk təzahürü isə camaatla

qılınan namazla başlayır. Burada möminlərin birlik və bərabərlik duyğuları cücərir, inkişaf edir və möhkəmlənir.

Rəsulullah ﷺ belə buyurmuşdur:

“...Camaat halında olmağınızı və ayrılığa düşərək dağılmaqdan şiddətlə uzaq durmanızı istəyirəm. Çünki şeytan təkbaşına yaşayan kəslərlə bərabərdir. İki nəfər də olsa, cəmə halında yaşayanlardan isə uzaqdır. Cənnətin mərkəzində olmaq istəyən kəs camaata davam etsin...” (Tirmizi, Fitən, 7/2165)

“...Bir adamın başqa biri ilə qıldığı namazı təkbaşına qıldığı namazdan daha bərəkətli və savabı daha artıqdır. İki nəfərlə qıldığı namazı da bir nəfərlə qıldığı namazından daha bərəkətli və fəzilətlidir. Birlikdə qılanların sayı nə qədər çox olarsa, Allah-Təalanın bir o qədər çox xoşuna gəlir”. (Əbu Davud, Salət, 47/554; Nəsai, İmamət, 45)

Gözləri görməyən səhabə **Abdullah ibn Ümmü Məktum** ؓ:

“– Ya Rəsulallah, Mədinənin zəhərli həşəratları və yırtıcı heyvanları çoxdur. (Bu heyvanların mənə zərər verməsindən qorxuram, camaata gəlməyib evdə namaz qılmağıma icazə varmı?)”,- deyə soruşdu.

Rəsulullah ﷺ:

“– “*Hayyə aləs-saləh və hayyə aləl-fələh*”ı eşidirsənmi? Elə isə dayanma, məscidə gəl!”,- buyurdu. (Əbu Davud, Salət, 46/553)

Göründüyü kimi ümmətinə qarşı hədsiz dərəcədə şəfqətli və mərhəmətli olan Həzrət Peyğəmbər ﷺ gözləri görməyən bir səhabəsinə bu təlimatı vermişdir. Elə isə keçərli bir üzrün olmadığı vəziyyətlərdə camaatla namazda iştirak etməməyin necə dəhşətli bir qəflət və zərər olduğunu ciddi-ciddi düşünmək lazımdır...

Şəfa binti Abdullah belə demişdir:

Ömər bin Xəttab ؓ bir Ramazan günü bizə gəlmişdi. Ailə üzvlərindən iki nəfərin yatdığını gördükdə:

“– Bu adamların nə dərdi var ki, mənimlə birlikdə camaat namazında iştirak etmədilər?”,- dedi. Mən:

“– Ey Möminlərin Əmiri! Axşam hamı ilə birlikdə namaz qıldılar, səhərə qədər buna davam etdilər. Daha sonra səbh namazını qılıb yatdılar”,- dedim.

Həzrət Ömər bu cavabı verdi:

“Səbh namazını camaatla birlikdə qılmaq mənim üçün səhərə qədər namaz qılmaqdan daha sevimlidir”.⁵

Mömin üçün hər zaman edilməsi vacib olan qulluq vəzifələri var. Kamil bir möminə yaraşan odur ki, bunların ən mühüm olanına öncəlik verib, digərlərinin ifasına da gücü çatdığı nisbətdə səy göstərsin.

Şübhəsiz ki, Haqqa qulluq vəzifələrimizin ən başında “fərz”lər gəlir. İfa edilməli olan bir fərzin olduğu vaxtda ondan başqa əməllərlə məşğul olmaq –nafilə ibadət, xeyriyyəçilik və ya xalqa xidmət kimi fəzilətli əməllər də olsa- yanlışdır.

Möminin ibadət həyatında hər şeydən əvvəl fərzlərin əda edilməsi gəlir. Nafilə ibadətlərin qiymət və fəziləti yalnız fərzlərə əlavə olaraq əda edilmələrinə bağlıdır. Necə ki, bir qüdsi hədisdə Həzrət Peyğəmbər ﷺ Allah-Təalanın belə buyurduğunu bildirir:

“...Qulum ona fərz qıldığım əməllərdən daha sevimli hər hansı bir əməllə Mənə yaxınlaşa bilməz. Qulum mənə (fərzlərlə yanaşı ifa etdiyi) nəfilə ibadətlərlə dayanmadan yaxınlaşar. Nəhayət, Mən onu sevərəm. Qulumu sevdikdən sonra da onun (sanki) eşidən qulağı, görən gözü, tutan əli, yeriyən ayağı, anlayan qəlbi və danışan dili olaram. Məndən nə istəyərsə, mütləq verərəm. Mənə sığınarsa, onu qoruyaram...” (Bax. Buxari, Rıqaq, 38; Əhməd, VI, 256; Heysəmi, II, 248)

Bəli, Allah-Təala nizamlı şəkildə ədə edilən fərzlərlə yanaşı nəfilələrlə də durmadan Ona yaxınlaşmağımızı və nəticədə sevdiyi bir bəndəsi olmağımızı arzu edir. Haqqa qulluqda bu müstəsna zirvəyə yüksələ bilmək üçünsə fərzlərdən daha sevimli heç bir əməl olmadığını bildirir. Yəni digər əməllərin də məqbul olması

üçün fərzlərin zəruri şərt olduğunu bəyan edir.]

İmam Rəbbani həzrətləri buyurur:

*“Bunu yaxşı bilin ki, qəlb Allahın qonşusudur. Onun müqəddəs zatına qəlbədən daha yaxın heç bir varlıq yoxdur. Elə isə istər mömin olsun, istərsə asi, qəlbə əziyyət etməkdən uzaq olun! Çünki qonşu asi olsa da himayə edilir. Amandır, bundan uzaq olun! Çünki küfrdən sonra qəlbə əziyyət etmək qədər Allah-Təalanın inciməsinə səbəb olan başqa bir günah yoxdur. Zira qəlb Haqq-Təalaya yaxınlaşa bilən varlıqların ən yaxımıdır.”*⁶

[Allah-Təala ayeyi-kərimələrdə qullarına şah damarından daha yaxın olduğunu,⁷ insanla qəlbi arasına girdiyini bəyan edir.⁸ Bu səbəblə nəzərgahi-ilahi olan qəlbə çox diqqət etməliyik.

Şah Nəqşbənd həzrətləri bu qəbildən:

“...Elə bir qəlb yoxdur ki, Haqq-Təala oraya nəzər salmasın. O qəlbin sahibi istər bunu bilsin, istər bilməsin!...” buyurmuşdur.

Beləliklə həm qəlbləri əhya etməyin o qəlbəki ilahi nəzərdən feyz almağa səbəb olacağına, həm də bir qəlbi incitməyin nə qədər ağır günah olduğuna diqqət çəkmişdir.

Haqq dostlarının ən böyük cəhd və himmətləri də ilahi həqiqətlərdən uzaq düşmüş xəstə və qafil qəlbləri İslam və imanın nuruyla əbədi şəfaya qovuşdurmaq, möminlərin hüznü və qəmli könüllərini də şəfqət və mərhəmətlə əhya etməkdən ibarətdir.]

İmam Rəbbani həzrətləri buyurur:

“Ramazan ayının qədri o qədər ucadır ki, sonu yoxdur. Bu ayda olan birlik və bərabərlik il uzununu davam edəcək birlik və bərabərliyə vəsildir. Həmçinin bu aydakı ayrılıq il uzununu davam edəcək ayrılığa səbəbdır.

Nə xoşbəxtdir o kəs ki, Ramazan ayı ondan razı qalaraq ayrılır. Ramazan ayının küskün ayrıldığı kəsin də vay halına.

Beləliklə bərəkətlərə nail olmasına mane olar, xeyirlərdən də məhrum qalar.”¹⁰

[Ramazani-Şərif zamanlar içində bahar fəslidir, yəni bütün ilin mənəvi baharıdır. Zira o, Quranın nazil olmasıyla müstəsna bir qiymət qazanmış, özündə min aydan daha xeyirli Qədr gecəsi olan, əfv və məğfirət qapılarının sonuna qədər açıldığı mənəvi bərəkətlərlə dolu olan bir zamandır.

Ruhlara rahatlıq verən bu aydakı “birlik və bərabərlik”, yəni Allahla qəlbi birlik bütün ilə əks olunan müstəsna mənəvi qazancıdır. Bunun üçündür ki, Ramazandakı ibadətlərimizin qəbul olmasının dəlili Ramazandan sonrakı hal və istiqamətimizdir.

Bu mübarək ayda könləniq Allaha, bədənini ibadətə verərək oruc, təvəbi, Qurani-Kərim, zikr, istiğfar, fitrə, zəkat, şəfqət və mərhəmət dolu xidmət və fədakarlıqlarla vaxtlarını gözəl keçirənlər bütün bir il ərzində bunun bərəkətinə nail olurlar.

Lakin bu mübarək zamana laqeyd qalaraq ilahi rəhmətdən uzaqlaşanlar eyni zamanda bütün il ərzində bu ayrılıq və səhlənkarlığın zərərinə düşər olurlar.

Bu qəbildən **Həzrət Peyğəmbər** ﷺ belə buyurmuşdur:

“Cəbrayıl ﷺ gözüme göründü və: “Ramazana qovuşduğun halda günahları bağışlanmayan kəs rəhmətdən uzaq olsun!”,- dedi. Mən də “Amin!”,- dedim...” (Hakim, IV, 170/7256; Tirmizi, Dəavat, 100/3545)

Başqa bir hədisi-şərifdə də belə buyrulur:

“...Ramazanı idrak etdiyi halda bağışlanma bilməyən kəsin vəy halına. İnsan Ramazanda da bağışlanma bilmədikdən sonra daha nə zaman bağışlanacaq?!” (İbn Əbi Şeybə, əl-Müsənnəf, II, 270; Heysəmi, Məcəma, III, 143)

Buna görə də arif möminlərin nəzərində Ramazani-Şərifin əhyası son dərəcə

mühümdür. Necə ki, **Mualla bin Fəzl** belə demişdir:

“Sələfi-salehin (keçmişdəki saleh şəxslər) altı ay Allaha dua edərdilər ki, onları Ramazana çatdırsın. Geri qalan altı ayda da qovuşduqları Ramazanı qəbul etməsi üçün dua edərdilər” (Qıvamus-Sünnə, ət-Tərgib vət-Tərhib, II, 354)

Digər tərəfdən Ramazani-Şərif tutulan oruclarla insana aclıq və acizliyi daddıraraq möhtacların halından daha yaxşı anlamağı təmin edən mənəvi bir təhsildir. Necə ki, Haqq-Təala iffətlərindən ötrü istəməkdən həya edən möhtacların halını anlayıb imkanımız nisbətində onlara kömək etməyimiz üçün ayeyi-kərimədə: **“...Sən onları simalarından tanıyarsan...”** (əl-Bəqərə, 273) buyurmaqdadır. Yəni şəfqət, mərhəmət, cəmərdlik və fədakarlıq duyğularında könüllərimizin bu yüksək səviyyəyə çatmasını istəməkdədir.

Məhz Ramazani-Şərif, ətrafımızdakı yoxsul, kimsəsiz və biçarələrin bizə əmanət olduğunu təlqin edən bir mərifət məktəbidir.

Xüsusilə Ramazan ayında qəriblərə və kasıblara qarşı məsuliyyətlərimizə dair vicdanımızı hüsaba çəkməyimiz üçün aşağıdakı qissə necə də ibrətlidir:

Sultan III Mustafa bir Ramazan ayında **Şeyxülislam Mehmed Əmin Əfəndinin** evinə iftara gedir. Söhbət əsnasında:

“- Əfəndi, arada sizə gəlmək istəyirəm, amma eviniz çox uzaqdır”,- deyir.

Haqqa qulluq sadəcə namaz, oruc, zəkat və həcc kimi müəyyən zamanlarda ifa edilərək tamamlanan ibadətlərdən ibarət deyil. Haqqa qulluq bu ibadətlərlə yanaşı gözəl əxlaq və müamilələr kimi möminlərin hər anını əhatə edən, ömürlük bir həyat nizamıdır.

Mehmed Əmin Əfəndi də:

“- Sayənizdə yaxınlıqda bir ev tədarük etmək mümkündür, lakin ətrafda gördüyünüz bu evlərin heç birində mətbəx yoxdur”,- cavabını verir.

Bu söz padşaha qərribə gəlir:

“- Əcəba, bu evlərdə yemək bişirmirlərmə?”,- deyərək soruşduqda Şeyxülislam Əfəndi:

“- Səhər və axşam hamısının yeməkləri bizim fəqirxanadan gedir. Onun üçün buradan ayrılmaq istəmirəm”,- cavabını verir.

Ramazani-Şərif belə bir rəqiq qəlb və qayğıkeş ruhla idrak edildiyi təqdirdə qulun Allah qatındakı ən gözəl şahidlərindən biri olacaq.

Bu baxımdan, Ramazani layiqincə cəmləndirib onu özümüzdən razı edərək yola sala bilmək və onda qazandığımız mənaəvi qiymətləri itirmədən gələcək ilin Ramazanına çatmağa bilmək, bu səbəbdən həyatımızı daimi bir Ramazan ruhaniyyəti içində yaşamağa bilmək böyük bir səadətdir. Həqiqi bayram da əslində bu səadətin bir təzahürüdür. Yəni:

Həqiqi **bayram** Ramazandan ilahi əfv şəhadətnaməsini alaraq çıxmağa bilən kəsdir.

Bayram Haqqa təqdim edilən xalis qulluğun təbrikidir.

Bayram irfan məktəbi olan Ramazani-Şərifin son dərəcəsidir.

Bayram dost-yanış və qohumları, xəstələri, qəribləri, kimsəsizləri, məzlumları ziyarət edib hal-xətir soruşmaq, könül almaq, mətləblərin ətrafında dolaşmaq, möminlərin dərdləriylə dərclənmək, nəhayət, din qardaşlığını cəmiyyət çapında yaşamaq mövsümüdür.

Bayram yanıq könüllərə cənnət tərəvəti verən ilahi bir ziyafətdir.

Bayram fərdi ibadətlərə əlavə olaraq ediləcək infaq, fədakarlıq və xidmətlərlə yaşanacaq ictimai ibadət günləridir. Müəyyən bir təbəqənin yaşadığı, israf

çılğınlıqları ilə dolu tətil və əyləncə kimi nəfsani zövq-səfa günləri deyil.

Bayram kəsürlükləri ortadan qaldırmaq və din qardaşlarıyla ülfət etmə günləridir.]

Allah-Təala yer üzündəki bütün məzlum din qardaşlarımızın iztirablarını daha dərindən duymağa bilməyi, könüllərini onları qucaqlayan bir rəhmət dərgahı halına gətirməyi və həm maddi yardımlarımızla, həm də dualarımızla onların yaralarına məlhəm olmağı, bizə qismət etsin. Əsrimizin bəqarə və iztirablı İslam aləmini həqiqi bayram sevincinə qərş etsin...

Bu Ramazani-Şərif günahlarımızdan təmizlənmiş olaraq tərtəməz yola sala bilməyi və gələcək ilin Ramazanına eyni könül feyzi ilə qovuşmağa bilməyi hər birimizə nəsis etsin. Həyatımızı daimi bir Ramazan ruhaniyyəti ilə yaşayıb əbədi səadətə açılan bir bayram səhərinin sevinci içində son nəfəsimizi verə bilməyimizi lütf eylesin.

Amin!..

1. Bax. Deyləmi, *əl-Firdövs*, № 6731.
2. İmam Rəbbani, *Məktubat*, III, 224, № 17, Yasin Yayınevi, İstanbul 2007-2010.
3. İmam Rəbbani, *Məktibat*, I, 298, № 70.
4. İmam Rəbbani, *Məktubat*, II, 105, № 260.
5. Əbdürrəzzaq, *əl-Musannəf*, Beyrut 1970, I, 526; *Muvatta*, Sələtul-Cəmaa, 7.
6. İmam Rəbbani, *Məktubat*, III, 326, no: 45.
7. Səlahəddin bin Mübarək el-Buxari, *Ənisut-Talibin*, s. 100.
8. İmam-ı Rəbbani, *Məktubat*, c. I, sf. 24, 4. Mektup, Çile Yayınevi, İstanbul, 1977.
9. Qəf, 16.
10. əl-Ənfal, 24.

Şəvval Orucu

Bir Ramazanı daha orucarla, tərəvəhlərlə, Quranla, Qədir gecəsiylə, sahur və səhərlərlə dolu-dolu yaşadıq. Bu ayın mənəvi havasını həytımızın bütün anlarında əhatəli şəkildə hiss etdik. Bu mənəvi həyatı davam etdirmək üçün qarşımızda daha bir fürsətimiz var.

Ramazan ayından sonra Qəməri aylardan Şəvval ayı gəlir. Şəvval ayı Ramazan bayramıyla başlayan bir aydır. Bu ayda Hz. Peyğəmbərimizin (s.ə.s) heç tərk etmədiyi altı gün oruc tutmağın böyük savabı vardır.

Əbu Əyyub əl-Ənsaridən (r.a) rəvayət olunur ki, Peyğəmbər (s.ə.s):

“Hər kim Ramazan ayı orucunu tutar və ona əlavə olaraq Şəvval ayında altı gün oruc tutarsa, bütün ili orucly keçirmiş kimi olar” (Müslim, Tirmizi, Əbu Davud) buyurur.

Bu hədisi-şərif Ramazan ayından sonrakı Şəvval ayında altı gün oruc tutmağı təşviq etməkdədir. Və beləcə bir illik oruc tutmağın savabı vəd edilməkdədir. Bunu hər il belə edən də ömür boyu oruc tutmuş kimi olur. Ramazan orucundan sonra Şəvval ayında da altı gün oruc tutmaqla bütün ili oruc tutmuş kimi mükafat verilməsi, edilən ibadətlərə on qat əvəziylə savab verilməsinə görədir. Çünki Allah-Təala Ənam surəsinin 160-cı ayəsində:

“Kim yaxşı bir iş görərsə, ona həmin işin on qat əvəzi (savabı) verilir..” deyər buyurmaqdadır.

Elə isə tutlan Ramazan orucu on ay yerinə keçər. Şəvalda tutlan altı günün on qatı da altmış gün, yəni iki ay olur. İkisini toplasaq 360 (üç yüz altmış) edər. Miladi təqvimə görə il 365 gündür. Yəni bu müsəlman 365 günün 360-nı orucly keçirmiş olur. Niyə 365 deyil,

360 deyilsə, cavab budur: çünki bu beş gün bayram günləridir. Bir gün Ramazan, dörd gün Quraban bayramıdır. Bu beş gündə oruc tutmaq haramdır. Bu xüsusu Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) hədisi-şərifdə belə bildirir:

“Ramazan ayının orucu on ay oruc tutmağa, ondan sonrakı altı gün oruc da iki ay oruc tutmağa bəddədir. Bu da illik oruc kimidir.” (Əhməd b. Hənbəl).

Demək ki, Ramazan ayını orucly keçirib Şəvval ayında da altı gün oruc tutan bir müsəlman ilin hamısını oruc tutmuş sayılacaqdır. Bu orucun məşru qılınmasındakı sirr budur: Ramazan ayının arxasından tutulan oruc, fərz namazların arxasından qılınan sünnə namazlar kimidir. Necə ki, bu sünnələr fərzlərdə olması möhtəməl olan qüsurları bərpa edir, Şəvval ayında tutlan oruc da Ramazan orucunda olması möhtəməl olan qüsurları bərpa edər. Həmçinin oruc ibadətindən bezilmədiyi də ifadə edilmiş olur.

Şəvval ayında altı gün oruc tutmaq müstəhəbdir. Çünki Əziz Peyğəmbərimiz (s.ə.s) bu günlərdə həm oruc tutmuş, həm də tutulmasını tövsiyə etmişdir. Bu orucların bayramdan sonra ard-arda tutulması daha fəzilətli olmaqla birlikdə, ay içərisində fasilələrlə tutulması da mümkündür (yəni heç fasilə vermədən arda-arda tutulması məcbur deyil). Qəza və nəzir kimi orucly da bu günlərdə tutularsa eyni savab qazanılır (Dəlilləriylə İslam Elmihalı).

İçində olduğumuz Şəvval ayında bu orucu tutmağa çalışaq. Bu oruc bizim üçün bir müjdədir. Belə bir fürsəti qaçırmayaq və yaxşı dəyərləndirək.

ƏN GÖZƏL İSİMLƏRLƏ SƏNƏ DUA EDİRİK,

YA RƏBB!

“Əsmaül-Hüsna” Uca Rəbbimizin Allah, Rəhman, Rəhim, Ğafur, Rəzzaq, Qüddüs, Səlam... kimi bir-birindən gözəl adlarıdır. Əsmaul-Hüsna ifadəsi birbaşa Qurana aiddir və dörd yerdə zikr olunur. Bu mövzudakı ayələrdən birinin məali belədir: “Ən gözəl adlar Allahındır. Elə isə Ona bu adlarla dua edin”. (əl-Əraf, 180) Allah Rəsulu (s.ə.s) də bir hədisi-şərifində: “Allahın doxsan doqquz adı var. Kim bunları sayarsa, cənnətə girər”, - buyurur. Mövzu ilə əlaqəli Peyğəmbərimizdən bizə gəlib çatan ən səhih rəvayətlərdən biri də belədir. Ən gözəl duaların necə ediləcəyini bizə öyrədən Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurur: “Uca Allah öyülməyi və mədh edilməyi çox sevər. Buna görə də özünü Quranda bir çox gözəl sifətlərlə mədh etmişdir. Uca Allah tövbəni qəbul etməkdən çox xoşnud olur. Buna görə də müjdələyici və xəbərdaredici rəsullar göndərmişdir”.

Bəndə istəyər, Allah da onun bu istəyinə qarşılıq verər. Bəndə acizliyini, peş-

mançılığını ifadə etməli, Rəbbinin böyüklüyünü onun əsması ilə dilə gətirərək üzərinə rəhmət və məğfirət yağmurlarını çəkməlidir. Allah sonsuz mərhəməti ilə bəndəsinin günahlarını əfv edər və ona vəd etdiyi mükafatları verir.

Allaha yalvarışın, Ondan istəməyin gəlişigözəl olmaması, bir nizama tabe olması lazımdır. Dua ruh və bədən olaraq Allahın hüzuruna duraraq peşmançılıq duyğuları ilə edilməlidir. İnsan Rəbbinə yalvarışında kəlmələri həssaslıqla seçməli və Rəbbinin məğfirətinə sığınmalıdır. Rəsulullahın buyurduğu hədisi-şərifdə də bildirildiyi kimi “Uca Allah qədər öyülmək və mədh edilməyə sevinən heç bir varlıq yoxdur”. Elə isə Onun ucalığı və ən gözəl isimləri ilə imdadımıza çağırmalı, dualarımıza Onun adları ilə güc qazandırmalıyıq.

Bəndə Rəbbinin isimlərini anaraq dua etməli; ya Ğaffar, ya Rəhman, ya Rəhim, ya Kərim, ya Rəzzaq... Dili tərpəndikcə

və könlündən gəlidiyi qədər Allahın isimlərini tərənnüm etməli, ardınca da istəyini ifadə etməlidir. Rəbbimiz özünə necə dua edəcəyimizi ayye-kərimələrdə bildirmiş və Rəsulu da misallarla bunu bizə göstərmişdir:

“De: “Ey mülkün sahibi olan Allah! Sən mülkü istədiyin şəxsə verər, istədiyindən alarsan. İstədiyin şəxsi yüksəldər və istədiyin şəxsi alçaldarsan. Xeyir yalnız Sənin əlindədir. Həqiqətən, Sən hər şeyə qadirsən!” (Ali-İmran, 26)

“İstər Allah, istərsə də Rəhman deyib çağırın (dua edin). Hansını desəniz (fərqi yoxdur), çünki ən gözəl adlar (əsmayi-hüsna) yalnız Ona məxsusdur.” (əl-İsra, 110)

“Ey Rəbbim, Sənin dəvətinə tabe oluram. Xeyrin tamamı sənin əlindədir. Şərr isə sənə çatmaz. Mənim varlığım səninlədir. Varlığımın sonu da sənədir. Şübhəsiz ki, sən mədh edilməyə layiq olansan, əzəmət və ucalıq sahibisən”. (Müslim, Salətul-Müsafirin 771)

“Allahım, Uşağa necə kafil olurlarsa mənə elə kafil ol. Göz açıb-yumana qədər (də olsa) məni nəfsimlə baş-başa qoyma. Üzümmü sənə tutdum, sənə arxalandım, səndən sənə sığınmaqdan başqa çarə və qurtuluş yoxdur”. (Əbu Davud)

Hər gün şam namazından sonra oxuduğumuz Həşr surəsinin son ayələrində Rəbbimizin ən gözəl adları zikr olunmaqdadır. Biz bu ayələri oxuyaraq şəni uca olan Allaha təzimimizi ifadə edirik:

“O Özündən başqa heç bir tanrı olmayan, gizlini də, aşkarı da bilən Allahdır. O rəhmlidir, mərhəmətlidir! (Allah dünyada bütün bəndələrinə rəhm edən Rəhman, axirətdə isə yalnız möminləri bağışlayan Rəhimdir!) O Özündən başqa heç bir tanrı (məbud) olmayan, (bütün məxluqatın) ixtiyar sahibi, müqəddəs (pak) olan, (bəndələrinə) salamatlıq, əmin-amanlıq bəxş edən, (hər

“Uca Allah öyülməyi və mədh edilməyi çox sevər. Buna görə də özünü Quranda bir çox gözəl sifətlərlə mədh etmişdir. Uca Allah tövbəni qəbul etməkdən çox xoşnud olur. Buna görə də müjdələyici və xəbərdaredici rəsullar göndərmişdir”.

şeydən) göz-qulaq olub (onu) qoruyan, yenilməz qüdrət (qüvvət) sahibi, (hamını istədiyi hər hansı bir şeyə) məcbur etməyə qadir olan, (hər şeydən) böyük (hər şeyin fəvqündə) olan Allahdır. Allah (müşriklərin) Ona qoşduqlarından (şəriklərdən) ucadır. O, (hər şeyi) yaradan, yoxdan var edən, (hər şeyə) surət verən Allahdır. Ən gözəl adlar (əsmayi-hüsna) ancaq Ona məxsusdur. Göylərdə və yerdə nə varsa (hamısı) Onu təqdis edib şəninə təriflər deyər. O, yenilməz qüvvət sahibi, hikmət sahibidir!” (əl-Həşr, 22-24)

Qurani möminlər üçün şəfa olaraq nazil edən Rəbbimizin hər bir ismi möhtac köüllərə abi-həyatdır. Kim hansı işdə darda qalarsa, xalis niyyətlərlə və səmimi bir qəlb ilə Rəbbinin isimlərini zikr edərək Ona sığınarsa, şübhəsiz ki, Allahın xəzinələri sonsuz və çarəsizlərə çarədir.

Allah heç vaxt bəndəsini darda qoymaz. Bəndə Ona yaxınlaşdıqca Allah mərhəmətini leysan kimi yağdırar.

Rəbbimizin ən gözəl adları ilə Ona yönəlmək nemətə şükür olmalıdır.

Qulluq şüuru içində o müqəddəs qapıya üz sürərək peşmanlıq hissləri ilə Rəbbimizdən istəmək bizi Onun qatında daha da ucaldar.

Lütf etmək Onun şənindən, dualara cavab vermək böyüklüyündəndir.

ZƏKAT-FİTRƏ

Zəkat kimlərə fərzdır?

Həddi-bülüğa çatmış, ağıllı və təməl ehtiyacları xaricində **nisab miqdarı** qədər ya da daha artıq zəkata aid bir mala sahib olan müsəlman zəkat mükəlləfi olar və ildən-ilə malının zəkatını verməklə məsul olar.

Sərvət sahibi olan uşaqların zəkat vermələri lazımdır?

Zəkat bir ibadətdir. Namaz, oruc və həcc kimi ibadətlər uşaqlara fərz olmadığı kimi zəkat da onlara fərz olmaz. (Şafei məzhəbinə görə isə, zəkat uşaq və ağıldan kəm olan hər kəsin malından alınmalıdır. Çünki zəkat ibadətlə yox, malla bağlı bir şeydir. Mal sahibi müsəlmandırsa uşaq və ya dəli də olsa onun malından alınmalıdır.)

Nisab miqdarı mala sahib olmaq nədir?

Nisab miqdarı mal müsəlmanın zəkat verməsi fərz olduğu miqdara çatmış mal həddidir. 80 gr qızılı və ya bunun müqabili pulu olan dinən zəngin hesab edilir. Digər mallarda isə qoyunlarda 40, inək və camışlarda 30, dəvələrdə 5 sayı olmaqla bunlardan birinə sahib olan dinən zəngin hesab edilir. Zəkat verəcək kəs zəruri ehtiyacları (**həvaici-əsliyyə**) və bütün borcları xaricində nisab miqdarı ya da daha çox mala sahib olması lazımdır. Bu qədər malı olmayana zəkat fərz olmaz.

Uzun müddət ödəmə şərti ilə, gələcəkdə bir neçə ildə ödənməsi planlaşdırılan borclar mövcud olarsa, belə

borcların sadəcə bir ildəki miqdarı hesablanmalı, yaxud bütün illərə aid borclar çıxılmalıdır?

Müddəti nə olarsa olsun bütün borcların yekunu çıxılmalı qalan miqdarın nisaba çatıb-çatmadığı hesablanmalıdır.

Həvaici-əsliyyə deyilən zəruri ehtiyaclar nələrdir?

Bir nəfərin həyatını davam etdirməsi üçün normal olaraq məişətini təmin edən ehtiyac hiss ettiyi hər şeydir. Bunlar ev və ev əşyaları, yay və qış paltarları, peşə-sənət üçün alət ədəvat, kitablar, minik vasitəsi və bir illik nəfəqə üçün qida ehtiyat maddələridir.

Evi və ya miniyi olmayan bir kəsin bunları təmin etmək məqsədilə yığıdığı pullar zəkata aid olar?

Yuxarıda sadalanan ev və ya minik kimi məişət üçün lazım olan zəruri ehtiyaclardan hər hansı birini əldə etmək üçün yığılmış, əldə saxlanan nağd pullar həvaici-əsliyyədən hesab edilmir. Bu səbəblə belə pulların zəkatını vermək lazımdır. Deməli ev və minik vasitəsi özü zəruri ehtiyaclardan olduğu halda onları əldə etmək üçün yığılan nağd pullar zəruri ehtiyac hesab edilmir?

Zəkat hesablanarkən borclar çıxıldığına görə vergi borcları da çıxılması lazımdır?

Dövlətə və ya bir başqa yerə aid olan vergilər borc xüsusiyyəti daşıyır. Bu səbəblə zəkat hesablanarkən bütün vergilər borc kimi hesablanmalı və borc kimi ümumi miqdardan çıxılmalıdır.

Zəkatın hesablanması necədir?

İldə bir dəfə zəkata aid olan malların cəmi hesab edilir, toplanan miqdardan həvaici-əsliyyəyə aid zəruri ehtiyaclar və eyni zamanda bütün borclar çıxılır. Geriyə qalan hasil əgər nisab miqdarı və daha çox olarsa onun zəkati verilir. Məsələn, bütün

ticarət malları, qızıl və pulların toplamı hesab edilib borclar çıxıldıqdan sonra hasil 80 gr-lıq qızıl və ya bu miqdarda pul olarsa bunun üstündəki (bundan artıq) hər miqdarın qırıxdə biri zəkat olaraq verilir. Qoyun, inək, camış və dəvə varsa, bunlar ticarət vasitəsi kimi satıldığı təqdirdə əldə edilən pulları qızıl və pullarla birgə hesablanmalıdır. Əks təqdirdə həvaici-əsliyyə və borclar xaricində sayı 40-a çatan qoyunlardan bir qoyun verilməlidir. Böyük başların zəkati da bu cür hesablanır.

Fitrə nədir?

Fitrə sədəqəsi Ramazan ayına məxsus bir ibadətdir. Bu, bəzi fıqh ədəbiyyatında “*bədənlərin zəkati*” deyərək adlandırılmışdır. Çünki “fitr” yaradılış demək olub, yaşayan hər insan üçün verilən bir yaradılış şükrü və baş-göz sədəqəsidir. Bu səbəblə ailə başçısı ramazan ayında ailədə məsuliyyətindəki böyük-küçük, ağıllı-dəli hər fərdin adına ayrı-ayrı fibrə verməklə mükəlləfdir. Hətta, yaradılma nemətinə nail olduğu üçün bayram gecəsi doğulan uşağın fibrəsini də vermək lazımdır.

Fitrə kimlərə vacibdir?

Bu içtihadı bir mövzu olduğuna görə məzhəblərə görə müxtəlifdir. Hənəfilərdə zəkat kimə vacibdirsə, fibrə də ona vacibdir. Zəkat düşməyənlərin fibrə verməsi daha səvab və fəzilətlidir. Cəfərilərə görə ailənin bir illik məişət ehtiyaclarını təmin edəcək miqdarda malı, yaxud qazancı olana vacibdir. Şafei, Maliki, və Hənəbəli məzhəblərinə görə isə, fibrə sədəqəsi bayram günü və gecəsinə kifayət edəcək azuqəsi olan varlı-yoxsul hər kəsə vacibdir.

Fitrənin miqdarı nə qədər olmalıdır?

Bir nəfərin fibrə miqdarı, bir gündə iki dəfəlik (günorta və şam, yaxud səhər-axşam) yemək pulunun ən aşağı həddi veriləcək fibrə miqdarıdır.

NİZAMİ GƏNCƏVİ YARADICILIĞINDA EBRU SƏNƏTİ

İncəsənətin ən maraqlı, əsrarəngiz və heyrətamiz sahələrindən biri də Ebru sənətidir. Ebru su üzərində naxışdır. Ebru Allahın insanlara bəxş etdiyi möcüzə, Onun qüdrət əlamətlərindən biridir.

Ebru sənəti rəssamlıqdan fərqlənən bir sahədir. Rəssam düşündüyünü, görə bilmək istədiyini çəkir. Ebruda isə əvvəlcə suyun üzərində rəngbərəng naxışlar, rəsmlər çəkilir. Sonra kağız suyun üzərinə qoyulur və rəsmlər olduğu kimi kağız üzərinə köçürülür. Rəsmlər suyun üzərində necə varsa, eyni şəkildə də kağızda əks olunur. Şekilləri parça, taxta, keramika, şüşə üstünə də köçürmək mümkündür.

Nəqqaş hansı əhval-ruhiyyədədirsə, bu hiss və duyğular şəkildə öz əksini tapmış olur. Bir sözlə, Ebru insanın hissələrini ifadə edir və insan özü də Ebruda əks olunur.

Araşdırmaçılar Ebrunun yaranma məkanını – vətəninə təyin etməkdə çətinlik çəkirlər. Bu baxımdan, ölkələr arasında Türkünstan (Orta Asiya), Çin, Yaponiya,

İran, Hindistan, Pakistan və hətta qədim Misirin də adı çəkilməkdədir.

Ebrunun yaranma dövrü də mübahisəlidir, dəqiq müəyyənləşdirilməmişdir. Əksəriyyət onun dünya səhnəsinə gelişini 12-ci əsrə aid edir. Ebrunun 16-cı əsrdə İpək Yolu ilə Azərbaycana, buradan da Türkiyəyə keçdiyini söyləyənlər də vardır.

Ancaq, hər halda Ebrunun yaranma tarixi daha qədimlərə gedib çıxır. Belə ki, dahi alim və şair Nizami Gəncəvi “Xosrov və Şirin” poemasının “Şapurun Şirini tərifı və Xosrovun ona aşiq olması” hissəsində (səhifə 62, 1983) rəssam Şapur haqqında danışarkən yazır:

*Şapur adlı ona yaxın bir adam,
Məğribdən Lahura gəzmışdi tamam.
Nəqşində Maninin şöhrəti vardı,
Rəsmində İqlidis qüdrəti vardı.
Zirək, şəkıl çəkən, qələmi iti,
Xəyalən çəkərdi min bir surəti.
İncə, zərif işdə xeyli pərgardı,
Suların üstündə naxış salardı.*

Yəni, Xosrovun yaxın dostu Şapur Məğribdən Lahura (Məşriqə) qədər bir yol keçmişdi, gəzmışdi, səyahət etmişdi. Onun nəqşində – surət və təsvirlərində nəqqaş Maninin şöhrəti, rəsmində yunan alimi, “Həndəsənin Atası”, məşhur “Əsaslar” kitabının müəllifi İqlidisin (Evklidin) qüdrəti görünməkdəydi. Zirək şəkil çəkir, qələmi itiydi; xəyalən min bir surət çəkirdi. İncə, zərif iş görməkdə çox bacarıqlıydı, suların üstündə naxış salırdı, rəsm əsəri meydana gətirirdi.

Gördüyümüz kimi son beytdə söhbət Ebru sənətindən gedir. Dahi Şairimiz su üstündəki naxış sənətini – Ebrunu incə, zərif iş adlandırır. Bu, həqiqətən də belədir.

Nizami Gəncəvi zamanında, Gəncə şəhərində Ebru sənəti vardı, tanınırdı, inkişaf etmişdi ki, dahi şairimiz bunu da unutmamış, xalqımıza məxsus olan bir incəsənət növü kimi öz məşhur əsərində əks etdirməyi lazım bilmişdi. Deməli, Ebrunun tarixini söyləyənlərdən fərqli olaraq, deyə bilərik ki, bu sənət Azərbaycan ərazisinə 16-cı əsrdə gəlməmişdi; o artıq 12-ci əsrdə var idi, təşəkkül tapmışdı. **Bu səbəbdən də biz, Ebrunun Azərbaycandakı tarixini 4 əsr keçmişə çəkmiş oluruq.**

Ancaq bununla da kifayətlənmirik. Belə ki, əsərin qəhrəmanlarından biri Xosrov Pərviz tarixi şəxsiyyətdir və 591-628 illərdə Sasanilər dövlətinin hökmdarı olmuşdur. Əgər rəssam Şapur Xosrovun yaxın adamı, dostu idisə, bu o deməkdir ki, onun məşğul olduğu “incə, zərif iş” – Ebru hələ 6-7-ci əsrlərdə mövcud idi. Nizami Gəncəvi özündən cəmi 6 əsr əvvəlki dövrün mənzərəsindən xəbər vermişdi. Bu elə bir dövr idi ki, Azərbaycan Sasanilər dövləti tərəfindən işğal olunmuşdu. Araşdırmaçılardan bir qismi Ebrunun İran əra-

Nizami Gəncəvi zamanında, Gəncə şəhərində Ebru sənəti vardı, tanınırdı, inkişaf etmişdi ki, dahi şairimiz bunu da unutmamış, xalqımıza məxsus olan bir incəsənət növü kimi öz məşhur əsərində əks etdirməyi lazım bilmişdi. Deməli, Ebrunun tarixini söyləyənlərdən fərqli olaraq, deyə bilərik ki, bu sənət Azərbaycan ərazisinə 16-cı əsrdə gəlməmişdi; o artıq 12-ci əsrdə var idi.

zısından çıxdığını da söyləmişlər. Bu da həqiqətə uyğundur. Çünki, bəşəriyyətə bəllidir ki, qədim şəhərimiz Təbriz tarixən elm, mədəniyyət, incəsənət ocağı olmuşdur. Bu füsunkar şəhərdə incəsənətin, rəssamlığın, memarlığın, nəqqaşlığın, heykəltaraşlığın və nəhayət, Ebrunun Təbriz Məktəbi fəaliyyət göstərmişdir. Təbriz ustalarının, memar və rəssamlarının səsi dünyanın daha hansı yerindən gəlmir ki. Təbriz Xosrov Pərviz zamanında da, elə bu gün də İranın işğalı altındadır. Deməli, İran ərazisindədir. İran ərazisindən yazırlar, ancaq hansı şəhərdə, hansı xalq tərəfindən yaradıldığı haqqında susurlar. Bu gün mən qətiyyətlə deyə bilərəm ki, ecazkar Ebru sənətinin vətəni Azərbaycan Türklərinin Ana Şəhəri olan Təbrizdir. Bir sözlə, **Ebru Təbriz Nəqqaşlıq Məktəbinin yetirməsidir**

Nizami Gəncəvi rəssam Şapurun Məğribdən Lahura (Məşriqə) qədər gəzdiyini yazır.

Məğrib ölkələri şimali Afrikanın qərb hissəsində yerləşir. Buraya Mərakeş, Əlcəzair, Tunis və Liviya əraziləri aiddir. Lahur, yaxud Lahor Pakistanın ikinci böyük şəhəridir və Hindistan sərhədindən bir neçə kilometr məsafədə yerləşir. Yəni,

Ebru sənətinə malik rəssam Şapur Məğribdən Məşriqə qədər bir yol keçmişdir. Bu o deməkdir ki, Ebru Təbriz şəhərində azəri türklər tərəfindən icad edildi, sonra Məğribdən Məşriqə qədər olan bir ərazidə tanındı, yayıldı. Bu coğrafiyada Türkiyə, Çin, Hindistan, Yaponiya, Misir də.

Bütün bu dediklərimizi nəzərə alsaq cəsarətlə nəticə çıxara bilərik ki, Ebru Azərbaycana gəlmə deyil – doğmadır. Azərbaycandan dünyaya yayılmışdır. Və onun yaranma tarixi ən azı 6-7-ci əsrlərə dayanır.

Bu yerdə bir tarixi faktı da qeyd etmək yerinə düşər: Qədim Buxara məşhur Nəqşbəndi təriqətinin yarandığı şəhərdir. Təriqətin qurucusu Bəhaəddin Nəqşbəndidir. Bu məşhur İslam alimi 14-cü əsrdə (1318-1389) Buxarada doğulub, yaşayıb yaratmış, burada da dəfn olunmuşdur. Nizami Nurlu Səyahətim zamanı, 1990-cı ildə Buxarada olarkən, Buxaralı ziyalı qardaşlarımın təklifi ilə mən bu gün dünyada ən böyük İslami Təriqət olan Nəqşbəndi Təriqətinin qurucusu Bəhaəddin Nəqşbəndi Həzrətlərinin məzarını ziyarət etmişdim.

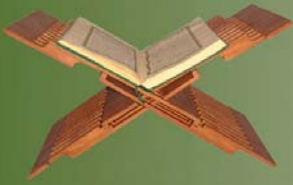
Nəqşbəndilər öz əlinin zəhmətilə dolanmağı üstün tutur və bunu da təbliğ edirdilər. Hz. Nəqşbəndi özü nəqqaşlıq sənəti ilə, xüsusən su üzərinə naxış salma sənəti ilə məşğul olmuşdur. Nəqşbəndi adı da elə bununla bağlı yaranmışdır.

Türkiyə tarixçilərindən Ebrunun 16-cı əsrdə onlara İrandan keçdiyini yazanlar var. O zaman İran adında dövlət yox idi – Səfəvilər adlı bir Türk Dövləti vardı. Şah İsmayılın Çaldıran savaşında (1514) I Sultan Səlimə məğlubiyyətindən sonra Təbrizli incəsənət ustalarından ibarət bir dəstə İstanbula köçürülmüşdür. Beləcə Ebru da onlarla birlikdə o zamanın Os-

manlı, bu günün isə Türkiyə dövləti ərazisinə gəlmişdir.

Son illərdə Ebru yenidən öz mənşəyinə – Azərbaycana dönmüşdür. Ölkəmizdə artıq Türkiyə ali məktəblərində təhsil almış gənc mütəxəssislərimiz fəaliyyət göstərməkdə, Ebru incəsənətinin sirlərini insanlarımıza öyrətməkdədirlər.

MÜZZƏMMİL SURƏSİ

Müzzəmmil surəsi Məkkədə nazil olmuşdur; 10, 11 və 20-ci ayələrinin Mədinədə nazil olduğu rəvayət edilmişdir. 20 (iyirmi) ayədir. Surənin adı ilk ayəsindəki “əl-Müzzəmmil” sözündən götürülmüşdür. Bürünən və örütünən mənasına gəlir. Peyğəmbərə (s.ə.s) bu xüsusiyyətlə, yəni “Ey bürünən!” deyərək xitab edilməsi ona qarşı ünsiyyət və sevgi mənası ifadə edir. Süheyl belə deyir: “Ərəblər həmsöhbətə nəzakətli davranmaq istədikdə onu içində olduğu vəziyyətlə əlaqədar bir adla isimləndirirlər”. Bu xitabın ikinci faydası da gecə bürünüb yatan hər kəsin, Allahı xatırlamağa və Ona ibadət üçün qalxmaq üçün diqqətini cəkməkdir. Bu sifəti daşıyan hər kəs bu ada müştərəkdir.

Surə Hz. Peyğəmbərin həyatından bir hissəsini, yəni sırf Allaha yönəlişini, gecə ibadətini və Allahın kitabını oxuyuşunu ələ alır. Surənin əsas mövzusu Peyğəmbərimizin (s.ə.s.) həyatıdır. Vəhyin başlanğıcında, Rəsulullah (s.ə.s) titrəyərək Hz. Xədicənin yanına gəldi və “Məni örtün, məni örtün, Başıma bir şey gələcəyindən qorxuram”,- dedi və baş verənləri danışdı. Bunun üzərinə, “Ey, libasına bürünən və evinin bir küncündə yatan!” ayəsi nazil oldu. (Buxari, Bədul-vəhy 3; Təfsir-i surə 74, 4,5)

Daha sonra surə Uca Allahın Peyğəmbərə vəhyi insanlara ciddi olaraq təbliğ etməsi və gecəni ibadətlə əhya etmək surətiylə buna ruhi hazırlıq görməsi üçün vəhyin ağırlığı mövzusunu ələ alır: **“Həqiqətən, Biz sənə (məsuliyyəti) ağır bir kəlam (Quran) vəhy edəcəyik. Şübhəsiz ki, gecə (namaz qılmaq üçün) qalxmaq (çox çətin olsa da) daha əlverişli və (o zaman) söz demək (Quran oxumaq, dua etmək) daha münasibdir! Çünki gündüz (ya Peyğəmbər!) sənə uzun-uzadı davam edən işlərin vardır”.** (5-7)

Surə müşriklərin əziyyətlərinə qarşı Peyğəmbərə səbir etməyi və Allah intiqam alana qədər onlardan gözəl bir şəkildə uzaq durmasını əmr edir: **“(Ya Peyğəmbər!) Onların (Məkkə müşriklərinin) sənə deyəcəklərinə səbir et. Onlardan gözəl tərzdə ayrıl! (Ayələrimizi) yalan sayan var-dövlət sahiblərini mənə tapşır və onlara bir az möhlət ver!”.** (10-11)

Bundan sonra Uca Allah müşrikləri qiyamət gününün dəhşəti ilə qorxudur. **“Dərgahımızda (onlardan ötrü ağır) qandallar və (alovlu) cəhənnəm; Boğaza tıxanıb qalan yemək (zəqqum) və (yandırılıb-yaxan) şiddətli əzab vardır! O gün (qiyamət qopanda) yer və dağlar lərzəyə gəlib titrəyəcək, dağlar (dağılıb) yumşaq qum təpəsinə dönəcəkdir”.** (12-14)

Bu mübarək surə Peyğəmbər (s.ə.s) və səhabələr həyatın bəzi işləri üçün vaxt tapsınlar deyərək onlara bir rəhmət olaraq Uca Allahın peyğəmbər və möminlərin gecə ibadət etmə yüklərini yüngülləşdirdiyini bildirərək sona çatır: **“(Ya Peyğəmbər!) Həqiqətən, Rəbbin bilir ki, sən (yatağından) qalxıb bəzən gecənin təqribən üçdə ikisini, bəzən yarısını, bəzən də üçdə birini namaz qılırsan. Sənənlə birlikdə olan bir zümrə (yaxın səhabən) də belədir...”**

ATASIZ ATA OLMAQ

Saç-saqqalındakı ağlar çoxalmışdı. Üzündəki qırışlar arxada qoyduğu illərin iztirabından xəbər verirdi. Belindən tutan şiddətli ağrılar ağır işlər görməyə imkan vermirdi. Vaxtaşırı tutan bel ağrıları hərəkətini çətinləşdirirdi. Gözləri uzağı yaxşı seçmirdi. Dişlərini düzəltməmək üçün bir neçə ilə həkim olacaq oğlunu gözləyirdi. Cibində olan pullar aylıq maaşından qalan qəpik-quruşlar idi. Ömründəki yuxusuz gecələrin çətinliyinə övladlarının səadəti üçün dözürdü. Pul və vəzifə üçün başqalarına ağız açmaz, qazancını halal zəhməti ilə qazanardı. Qıldığı namazların sonunda əllərini saatlarla göyə qaldıraraq ailəsinin səadəti üçün Uca Allaha göz yaşları içərisində dua edirdi. Övladlarını daha da yaxşı yaşatmaq istəyirdi, ancaq aldığı məvacib buna imkan vermirdi. Heç kimin yanında sınımlarını istəmirdi onların. Və beləcə illər bir-birinin ardına düşüb tərək edirdi bizləri.

Hər istədiyimizi almağa çalışırdı, alıb bilməsə də bütün qazancını bizim oxumağımız üçün xərcləyirdi. Biz də onun izti-

rab çəkməməsi üçün çox zaman lazım olan şeylərimizi də özümüz bir yerlərdən işləyib həll edirdik. Biz işləsək də onun qəlbi buna razı olmurdu. Səhərlər yuxudan çətinliklə qalxıb işə tələsdiyim zaman dəfələrlə gözlərinin yaşla dolu olduğunu şahid olmuşdum. Ən böyük arzusu hər iki oğlunu ali təhsilə yiyələndirmək idi. Bütün çətinliklərə baxmayaraq o buna nail olmuşdu. Qardaşım ilə mən oxuduğumuz universiteti müvəffəqiyyətlə başa vurmuşduq. Çox az qalmışdı onun da xoş güzəran görməyinə. Özü də hamıdan çox sevinirdi bizim uğurlarımıza. Bizim əlimiz universitetdən sonra yaxşı bir işə çatdığı zaman o artıq işləməyəcək və anamın cəhiz olaraq gətirdiyi mütəkkəllərə bel qoyub nəvələrilə oynayacaqdı. Hər zaman bu xəyallarla yaşayırdı. Məhəllədə qucağında nəvəsilə gəzən babalara qibtə edərdi. Öz nəvələrini qucağına alıb gəzəcəyi günləri gözləyirdi.

Amma yox, bütün bunlar onun və bizim istədiyimiz kimi olmadı. Ən maraqlı filmlərin ortasında sönən işıqlar bizim

də həyat filmimizin ortasında öz adətini unutmadı. Ölüm mələyi onun qarşısını gözləmədiyi bir zamanda kəsdi. Bəlkə də bundan sonra daha çox yaşayacağını düşünürdü. Hələ gözəl günlərin qabaqda olduğuna ümid edirdi. Axı çox əziyyət çəmişdi bu dünyada. Onun da bir az dincəlməyə, xoş günlərin tərəvətini hiss etməyə haqqı var idi. Yaradan üçün sevirdi yaradılanları. Hər kəsin sevincinə uşaq kimi sevinər, kədərinə sevinc qatmağa çalışardı. Uşaqla uşaq, böyükklə böyük kimi davranardı. O, hamını sevdiyi kimi hamı da onu sevirdi.

Sən demə addım-addım yaxınlaşmış ölüm mələyi. Cümə gün idi. Normal günlərdən bir gün. Yenə həmişəki kimi yorğun halda işdən, axşam növbəsindən gəlmişdi. Bir az dincəlib cümə namazına gedəcəkdi. Ancaq olmadı. Kürəyində hiss etdiyi istilik onu narahat etmişdi. Son nəfəsini verdiyində cümə namazının azanı oxunurdu. Anam inanmırdı bütün bu olub-bitənlərə. Necə ola bilərdi bir neçə dəqiqə əvvəl birlikdə oturub çay içdiyi otuz illik həyat yoldaşı gözlərini bu dünyaya əbədi yummuşdu. Son nəfəsində saati soruşmuşdu. İllərlə arzusunda olduğu və xəyal etdiyi gözəl günləri görmədən axirət yolçuluğu başlamışdı.

Bəli, həyat budur. Hər gün minlərlə aldığı nəfəsi bir gün ala bilməmək. Deyəcəyin sözləri deyə bilmədən susmaq. Göz qapaqların bağlanarkən dünya işığına əbədi göz yummaq. Çox zaman istədiklərini əldə edə bilmədən getmək. Övladlarının xoşbəxtlikləri üçün öz xoşbəxtliyini unutmaq. Uğrunda canını fəda etdiklərini son nəfəsdə yanında görə bilməməkdir həyat. Atasız ata olmaqdır ən çətin olanı. Sənə ata deyildiyi zaman sənənin ata deyəcək birinin olmamasını düşünməkdir fəlakət. Hər zaman gücünə arxalandığın, hamıdan güclü hesab etdiyin

Bəli, həyat budur. Hər gün minlərlə aldığı nəfəsi bir gün ala bilməmək. Deyəcəyin sözləri deyə bilmədən susmaq. Göz qapaqların bağlanarkən dünya işığına əbədi göz yummaq. Çox zaman istədiklərini əldə edə bilmədən getmək. Övladlarının xoşbəxtlikləri üçün öz xoşbəxtliyini unutmaq. Uğrunda canını fəda etdiklərini son nəfəsdə yanında görə bilməməkdir həyat.

və ən çətin anlarında yanında olan bir insanın indi əlçatmaz uzaqlarda olmasıdır qəddimizi bükən.

Bir həqiqəti də unutmamaq lazımdır. Belə ki, ən mahir oğru həyatın özüdür. O, səndən sevdiklərini, zamanını və hətta səni səndən oğurlayar. Qəribəsi də orasıdır ki, bundan sənənin heç xəbərin belə olmaz. Və bu misralarla bitirirəm atasızlıq hisslərimi...

Atam yoxdur;

tutan yoxdur əlimdən.

Başıma vurub; hər şeyi alan çoxdur əlimdən.

Atam yoxdur;

xəyalı gözlərimdə.

Onsuz taqətsiz qalıb; əyilməz dizlərim də.

Atam yoxdur;

dünya mənə dar oldu.

Düşmənimin qəlbində dar ağacım quruldu.

Atam yoxdur;

bəlkə mənə atasız.

Mən oğlumun gözündə bir atayam atasız.

Metabolizmanı sürətləndirmə yalanı

Bir çox mömin Hz. Peyğəmbərin sirkəni sevdiyini və “sirkə nə gözəl yavanlıqdır” dediyini yaxşı bilir. Onun təbəssüm və iltifatından sirkə də öz nəsibini almışdır. Sirkəyə iltifat sirkə dadında və sirkə kimi olub halvalaşmağı bacarmayan, sevənlərini “bizə də bir iltifat, bir təbəssüm” ümidiylə həyəcanlandırmışdır.

Kaseti əvvələ qaytarırmış kimi bu sözün əvvəlinə baxmaq lazımdır. Hz. Cabir (r.a) nəql edir: “Rəsulullah (s.ə.s) xanımlarından yavanlıq istəmişdi. “Yanımızda sirkədən başqa heç nə yoxdur”,- dedilər. Rəsulullah sirkəni istədi və gətirdikləri zaman yeməyə başladı. Həm yeyir, həm də: “Sirkə nə gözəl yavanlıqdır! Sirkə nə gözəl yavanlıqdır! Sirkə nə gözəl yavanlıqdır!”,- deyirdi. (Müslim)

Ac olduğu halda “sirkədən başqa heç nə yoxdur” sözünü eşidəndə üz-gözünü bürüşdürmədən, sirkəni rədd etmədən və üç dəfə ardarda onun necə də gözəl yavanlıq olduğunu dilə gətirmək ali bir əxlaqa sahib olmağın nəticəsidir. Sirkəyə iltifatdan çıxarılacaq dərs:

- sirkənin belə üzü turşutmayıb halva rəftarı gördüyü kamilliyə qovuşmaq, nəfis yeməkləri və nemətləri görəndə üzünü

sirkə kimi turşudan insanlardan olma-maqdır.

- siyər kitablarında Rəsulullah (s.ə.s)-in qoyunun qabaq budunu sevdiyi qeyd olunur. Xeybər günü sui-qəsdlə zəhərlənmək üçün zəhər qoyunun qabaq buduna qoyularaq təqdim edilmişdi.

- Hz. Peyğəmbər vəfat etdiyi gün belə zəhərin təsirini hiss etdiyini söyləmişdi.

Başqa cür desək, Rəsulullah (s.ə.s) zərbəni sevdiyindən almışdır. Bu hadisədən çıxarılacaq dərs “zərbənin sevdiyindən gəlməsi, imtahanın seviləndən olmasıdır”.

Yeyib-ichmək insanlar tərəfindən sevilməkdə və çox vaxt nəzarətdən çıxmaqdadır. Rəsulullah (s.ə.s)-in zəhərin təsirini vəfat edənə qədər hiss etməsi kimi insanlar da yeyib-ichməkdən qaynaqlanan köklük və artıq çəkilərdən qaynaqlanan xroniki xəstəliklərin təsirini ölənə qədər hiss etməyə başlamışdır.

“Yemə, yanında yat” fəlsəfəsi “ye, yanında yat” ilə yer dəyişdi. Reklamlar və dəyişən həyat şərtləri ilə insanlar yemək-ichmək, kilo almaq və zəifləmək cəhdi kimi çıxılmaz yola girdi. Arıqlamaqda naliyyəti əldə edilə bilmədiyi halda yeyib-ichmək və kökəlmək xüsusunda ciddi irəliləmələr qət edildi. Artıq yatmadan

əvvəl soyuducu yoxlanmağa başlandı. Canı istəyən hür insanların yerinə canı istənilən və şüuraltı (subliminal) reklam bombardımanına tutulmuş, özünü azad zənn edən insanlar gəldi.

İnsanlara yemək öynələrinin sayını artıraraq maddələr mübadiləsini sürətləndirmələri təlqin edildi. Pəhriz, idman və maddələr mübadiləsini sürətləndirmək kimi ifadələr yeddidən yetmişə insanların dilinə düşdü. Maddələr mübadiləsini sürətləndirmək üçün əsas üç öynə və bol su qəbul etmək kimi yalanlarla israf və çox yeməyə təşviq edildi.

Maşının benzin çəni ağzına kimi doludursa və bir az sonra təkrar benzin doluracaqsə, ediləcək iki şey var:

1. Maşının benzin tutumunu sıfırlamaq
2. Maşının durmadan çalışması ilə çəndəki benzini azaltmaq.

Pəhriz mütəxəssislərinin bir çoxu maddələr mübadiləsinin sürətlənərək maşının dayanmadan işləməsi ilə benzinin qurtarması tərəfdarıdırlar. Bunun da yolu guya mədəni boş saxlamamaqdan keçirmiş. Gündə 3 əsas, 3 ara öynə yeyən insanın həzm sistemi yaxşı çalışmış.

Formula-1 yarışlarında yüksək dövrlə çalışan maşınların ömrü 1000 km.dən artıq deyil. Yüksək dövr səbəbilə xarab olan motorun detallı yarışdan dərhal sonra çıxarılıb atılır, yerinə yenisi qoyulur. İnsan metabolizması insana enerji verən motor kimidir. Bu motorun sürətli çalışması düşünüldüyündən fərqli olaraq insanı zəiflədir və müqavimətini qırır. Heyvanlar aləmində maddələr mübadiləsi ən yavaş çalışan canlı olan tısbağanın ömrü uzundur. Metabolizma ömür verən deyil, əmri quludur.

Əvvəlcə yedirməyə və kökəltməyə çalışanlar daha sonra kilo vermək üçün çalışırlar. Çox vaxt arıqlamaq məsələsində “istədiyin kimi ye-ic, sonra bunları ye, bu

Bəyaz önlüklülər xəstəlikdən sonrasının çarəsini düşünürlər. İslam dinində isə qoruyucu həkimlik ön plandadır. İslam dini kökəltməməyə, müasir tibb isə zəiflətməyə çalışır. İslam yanğının baş verməməsini, müasir tibb isə yanğının söndürülməsini planlaşdırır.

dərmanı iç və zəiflə” kimi parlaq düsturlarla çıxış edirlər.

Bəyaz önlüklülər xəstəlikdən sonrasının çarəsini düşünürlər. İslam dinində isə qoruyucu həkimlik ön plandadır. İslam dini kökəltməməyə, müasir tibb isə zəiflətməyə çalışır. İslam yanğının baş verməməsini, müasir tibb isə yanğının söndürülməsini planlaşdırır. Həzrət Peyğəmbər bir çox hədisi-şərifdə az yeməyin, süfrədən doymamış qalxmağın və yaxşı-yaxşı çeynədikdən sonra udmağın əhəmiyyətinə vurğu edərək sağlamlığı qorumaqdan bəhs edən xəbərdarlıqlarında da xəstəlikləri ortaya çıxmadan önləmək məqsədi güdürdü.

Böyük və müasir xəstəxanalar açmaq öyünüləcək iş deyil. Dərmanların sayının artması, xəstəxanaların çoxalması, addım-başı apteklərin olması insana “hara gedirik” sualını verdirməlidir.

Əliabadın gəsaqqallarından Abdurrahman dayı da “vaxtilə bu şəhərdə bir-iki aptek vardı, indi hər yer apteklə doludur. Hamı xəstə olub, bu gedişin sonu haradır belə?”, -deyir. Abdurrahman dayının bu təsbitinə necə reaksiya verəcəyimizi Hz. Ömər bu sözü ilə bildirir:

“İsraf olaraq insana ürəyinin istədiyi hər şeyi yeməsi kifayətdir”.

Ürəyinin istədiyi hər şeyi yeməyənlər və ağına gələn hər şeyi deməyənlər necə də xoşbəxt dirlər.

Mətbəxdə sirkə varmı?

MİSİR ÇEVİRİLİŞİNİN FƏSADLARI

İnqilab fenomeninə əsrlər boyu müxtəlif yanaşmalar olmuşdur. İnqilaba müsbət yanaşanlar adətən XXI əsrdə Serbiya, Gürcüstan və Ukraynada baş verən rejim dəyişiklikləri nəticəsində sözügedən ölkələrdə gedən inkişafa aparan islahatları, hər şeydən öncə, demokratik seçki hüququnun xalqa verilməsini misal çəkir, bunu hətta demokratiyanın 4-cü dalğası kimi xarakterizə edirlər. Məsələyə mənfi yanaşanlar üçünsə inqilab ilk növbədə yaranmış böhranın sonucda insan itikisi və dağıntılarla müşayiət olunan vətəndaş müharibəsinə (Suriya nümunəsi) çevrilməsi deməkdir.

Əslində Misirdə son aylarda baş verən hadisələr klassik inqilab və əks-inqilab paradigmasından kənara çıxmır. Söhbət inqilabın əks-inqilabla nəticələnməsindən gedir. Hərçənd ki, bu ölkədə baş verənləri inqilab, kütləvi xalq etirazları kimi qiymətləndirənlər də var.

Prezident Məhəmməd Mursinin hərbi elita tərəfindən devrilərək ev dustağı edilməsini inqilab kimi dəyərləndirənlər hesab edirlər ki, buna qədər milyonlarla insan ölkənin müxtəlif şəhərlərində aylarla etiraz nümayişləri keçirmiş, Mursinin istefasını tələb etmiş, hətta istefa ilə bağlı qırx milyondan çox adamın imzasını toplamışlar, buna səbəb isə “Müsəlman Qardaşlarının” cəmi bir illik hakimiyyəti döv-

ründə iqtisadi vəziyyətin daha da pisləşməsi, işsizlərin sayının kəskin şəkildə artması və guya şəriət rejimini tətbiq edən bir konstitusiyanın qəbul edilməsi olmuşdur.

Hadisələri əks inqilab, dövlət çevrilişi kimi dəyərləndirənlər isə hesab edirlər ki, Məhəmməd Mursi demokratik seçki yolu ilə hakimiyyətə gəlmiş legitim dövlət başçısıdır, bir il ərzində hər hansı bir uğursuzluq isə onun istefası üçün şərt və tələb ola bilməz. Üstəlik, dünyəvi rejim tərəfdarlarının və hərbiçilərin narazı qaldığı, şəriətin bəzi prinsiplərini özündə əks etdirən yeni konstitusiya referendum yolu ilə qəbul edilmişdir. “Müsəlman qardaşları” tərəfdarları həm də Mursinin son ana qədər kompromislərə, ən son məqamda müxalifət qüvvələrinin də təmsil olunacağı geniş tərkibli koalisiya hökumətinə belə razı olduğunu vurğulayaraq, bu cür şərtlər daxilində Mursinin devrilməsinə etiraz edirlər.

Radikal proseslərə qıraqdan soyuq başla şərh vermək bəzən sadələşməyə bəslənir. Amma məsələ burasındadır ki, hadisələrin daha da kəskin, qanlı mərhələyə daxil olmaması üçün məhz soyuq başlar tələb olunur.

Faktlar, təəssüf ki, başqa şeyləri deyir: artıq qan tökülüb, mütəmadi olaraq insan itkiləri ilə müşayiət olunan vətəndaş

qarşıdurmasının şahidi olmaqdayıq, - hakimiyyət çevrilişindən bu yana ölənlərin sayı artıq yüzə yaxınlaşmışdır. Ən dəhşətli isə Misirdə dərin və kəskin ziddiyyətli siyasi qütbləşmə baş vermişdir. Bir tərəfdə “Müsəlman qardaşları” tərəfdəşləri olan milyonlarla insan, o biri tərəfdə isə təxminən o sayda olan dünyəvilik tərəfdarları və onlara dəstək olan hərbi elita. (Bu yerdə Misir əsilli ilahiyatçı alim Yusif Qardavinin sözləri yerinə düşür: “Ey 40 ilə yaxın Mübarəkin istibdad rejiminə dözən misirlilər, nədən cəmi bir il hakimiyyətdə olan Mursinin hakimiyyətinə dözmək istəmirsiniz?”)

Məntiqi olaraq sual meydana çıxır, - hadisələrin bu həddə gəlib çıxmasında hansı tərəf daha çox məsuliyyət daşıyır? Sözsüz ki, bu və ya digər dərəcədə rəqib tərəflərin proseslərdə məsuliyyət yükü var. Amma nəzərə alsaq ki, dünyada demokratik qaydalar böhranların həll edilməsi üzrə daha məqbul sayılır, - bunu zəti təcrübə də göstərir, - hərbiçilərin faktiki olaraq həyata keçirdiyi dövlət çevrilişinə heç cür haqq qazandırmaq mümkün deyildir. Söhbət kortəbii şəkildə “Müsəlman qardaşlarının” siyasətinə haqq qazandırmaqdan getmir. Söhbət elə özlərini demokratik dünyanın tərəfdarları hesab edən dövlətlərin digər ölkələrdən tələb etdikləri qanunların tətbiqindən gedir. Demokratik dünya isə ənənəvi olaraq bu dəfə də ali ideyalardan yox, geosiyasi maraqlardan çıxış etdi.

Hələ ki, hərbi xuntanın dəstəyinə əsaslanan rejim tələm-tələsik “Müsəlman Qardaşlarına” bağlı olan “Ədalət və Azadlıq” partiyasının təmsilçiləri olan nazirləri istefaya göndərməklə, tərəfdəşlərini isə kütləvi şəkildə həbs etməklə məşğuldur. Hətta iş o yerə gəlib çıxmışdır ki, hərbi çevrilişə dəstək verən sələfi “Nur” partiyası belə əhaliyə son çağırışlarında hakimiyyət qüvvələrini vətəndaş müharibəsinin baş verməməsi üçün müsəlman qardaşları

ilə real nəticələri olacaq dialoqa getməyə çağırır.

Hadisələrin inkişaf dinamikası ilə bağlı isə bunları söyləmək olar. Təbii ki, sözün tam mənasında proseslərin müsbət məcrada davam edəcəyini söyləmək sadələşmələr olardı. Misir üçün nisbətən məqbul olan variant hərbiçilərin “taxta oturtduğu” Adli Mənsur hökumətinin ölkənin 50 faizindən çoxunun səs verdiyi “Müsəlman Qardaşlarının” təmsil olunduğu aparıcı siyasətçilər ilə kompromisə gedib siyasi böhrandan çıxmaqdır. Hətta belə olacağı halda tam stabilliyə nail olmaq uzun müddətli danışıqlar prosesini tələb edəcəkdir. Ən pis halda isə ölkə daha ciddi fəsadlarla müşayiət olunacaq vətəndaş qarşıdurmasına sürüklənəcək. Təəssüf ki, Adli Mənsurun son bəyanatlarında hədə-qorxu elementlərini eşitməkdəyik.

Unutmaq olmaz ki, keçən əsrin 90-cı illərində Əlcəzairdə onillərlə davam edən və yüz mindən çox insanın həyatına son qoyan vətəndaş müharibəsinin səbəbi də demokratik seçkilər yolla hakimiyyətə gəlmiş islamçıları tanımayan hərbi xuntanın seçkinin nəticələrini ləğv etməsi olmuşdu.

Unutmaq olmaz ki, Misir geosiyasi baxımdan həssas bölgədə yerləşir. Bu ölkədə İslamın mötədil formada belə siyasiləşməsindən qorxan supergüclər və regional dövlətlər yaxın perspektivdə daha təhlükəli vəziyyətlə üzləşə bilərlər. 80 milyonluq əhəlinin yaşadığı nəhəng bir ölkə üzərində nəzarətin zəifləməsi nəticəsində Qərbin qorxdığı radikal islamçıların yaradacaqları təhlükənin yanında Müsəlman Qardaşları, loru dildə desək, toya getməli olacaqlar. Bəlli olduğu kimi, artıq Sina yarımadasında son zamanlar ordu ilə sələfi döyüşçülər arasında döyüşlər şiddətlənməkdədir. Bu isə sonucda İsrail-Fələstin münaqişəsinin daha da dərinləşməsi deməkdir.

Sual

Cavab

Sual: Ramazan ayında tutulmayan orucuların qəzası mütləq növbəti Ramazana qədər tutulmalıdır mı?

Cavab: Ramazan orucunun qəzasının üzr olsun və ya olmasın ömür boyu tutulması mümkündür. Lakin buna baxmayaraq, şübhəsiz ki, imkan daxilində ən tez müddətdə tutulması müstəhəbdir. Bundan başqa, şafeilərə görə, qəzaya qalan bir oruc gələn ramazana qədər qəza edilməlidir. Əks təqdirdə bu ramazan ayından sonra həm orucun qəzası edilməli, həm də fidyə verilməlidir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, fəqihlərin əksəriyyətinə görə, oruc qəzası olan şəxs vaxt darlığı, xəstəlik, yolçuluq və ya həddən artıq yaşlılıq kimi bir üzr səbəbilə orucunu qəza edə bilmədən ölərsə, bu oruc borcu onun boynundan düşmüş sayılır. Çünki bunda onun hər hansı qəbahəti yoxdur.

Sual: Oruc tutmağa gücü çatmayanlar fidyələrini kimlərə və nələrdən verməlidirlər?

Cavab: Quranda oruc fidyəsi ilə bağlı belə buyrulur: **“Oruc tutmağa təqəti olmayanlar isə bir yoxsulu doyuracaq qədər fidyə verməlidirlər”** (Bəqərə, 2/184). Bu ayə belə izah edilir ki, oruc tutmağa gücü çatmayan yaşlılar və sağalma ümidi qalmayan xəstələrin tuta bilmədikləri oruc üçün fidyə verməsi vacibdir və fidyənin miqdarını da hər gün “bir kasıbı bir günlük doyurma”dır. Odur ki, bu kimi şəxslər ramazan ayının əvvəlində və ya axırında nağd pul və ya ərzaq olaraq da verə bilərlər. Bu fidyəni sağlıqlarında ödəyə bilməyiblərsə, vəfatlarından sonra ödənməsini vəsiyyət etməlidirlər. Tutula bilməyən orucuların fidyəsi bir çox yoxsula verilə biləcəyi kimi, bu fidyələrin hamısı birdən bir kasıba da verilə bilər. Bundan əlavə, qeyd edilməlidir ki, oruc fidyəsinin miqdarı fitir sədəqəsinin miqdarına bərabərdir. Belə ki, hənəfilərə

görə bir yoxsulu doyurası qədər fidyə miqdarı buğdadan yarım “sa”, arpa, xurma və ya quru üzümdən bir “sa”dır. Bir “sa” 3, 333 kiloqrama bərabərdir. Onu da vurğulamaq lazımdır ki, dövrümüzdə bir yoxsulu bir gün ərzində doyurası nağd pul və ya ərzaq, cəmiyyətin sosial və iqtisadi səviyyəsi nəzərə alınaraq ən az miqdar olaraq müəyyən edilməli, bundan çox miqdar mövzusunda isə məsul şəxs öz imkanına və gəlirinə görə hərəkət etməkdə sərbəstdir.

Sual: Kimlər fitrə verməlidir?

Cavab: Fitrənin vacibliyi üçün lazımı şərtlər bunlardır: İlk növbədə fitrə verməklə məsul olan şəxs müsəlman olmalıdır. İkinci şərti bir şəxsin fitrə sədəqəsi ilə məsul olması üçün imkanlı olmalıdır. Belə ki, hənəfilərə görə fitrə sədəqəsinin vacibliyi üçün insanın ramazan bayramının birinci günü təməl ehtiyaclarından başqa nisab miqdarı mala sahib olmalıdır. Zəkat nisabından fərqli olaraq, sahib olunan malın “artan” (name) olması və üstündən bir ilin keçməsinə ehtiyac yoxdur. Təməl ehtiyaclar ev, paltar, ev əşyası, minik, silah, qulluqçu, ailənin bir illik xərcləri və borclarıdır. Nisab miqdarı iki yüz dirhəm gümüş və ya iyirmi misqal qızıl (80 qr qızıl), yaxud da bunların qiymətinə bərabər olan bir maldır. Şafei, maliki və hənəbilələrə görə isə, fitrə sədəqəsinin vacibliyi üçün varlı olmaq meyarı olan nisaba malik olmaq şərt deyil. Təməl ehtiyaclardan başqa bayram günü və gecəsinə kifayət edəcək miqdarda azuqəyə sahib olmaq kifayətdir. Üçüncüsü; bir şəxsin özündən başqa birinin fitrə sədəqəsini verməklə məsul olması üçün, o şəxsin qəyyumu və ya ona baxmaqla məsul olmalıdır. Dördüncü şərt fitrə sədəqəsinin vaxtı məsələsidir. Belə ki, hənəfilərə görə fitrə sədəqəsi ramazan

bayramının 1-ci günü dan yerinin ağarması ilə vacib olur. Hənəfilərdən başqa üç məzhəb imamına görə, fitrə ramazan ayının son axşamı günəşin batmasından etibarən vacib olur. Fəqihlər fitrənin bayram günü dan yeri ağardıqdan sonra və namaz qılınmazdan əvvəl verilməsinin müstəhəb olduğunda həmrəydir. Qeyd etmək lazımdır ki, ir üzr səbəbilə oruc tuta bilməyən müsəlman da imkanı olduğu təqdirdə fitrədən məsuldur. Xəstə, yolçu və çox yaşlı insanlar kimi.

Sual: Ramazan bayramından əvvəl verilən fitrə sədəqəsinin hökmü nədir?

Cavab: Fitrə ramazan bayramından bir və ya iki gün əvvəl ilə bayram namazından əvvəl verilir. Beləcə, yoxsullar bununla bayram namazından çıxmadan əvvəl ehtiyaclarını aradan qaldırma fürsəti əldə edərlər. Bununla əlavə, fitrə ramazan ayı başladıqdan sonra, hətta ramazan ayı başlamadan əvvəl də verilə bilər. Lakin bayram günündən sonraya qalarsa, öhdəliyində qalar və ilk fürsətdə verilməlidir.

Sual: Fitrə verilmədiyini təqdirdə bayram namazı qəbuldurmu?

Cavab: Əvvəlcə qeyd etmək lazımdır ki, fitrə sədəqəsini bayramdan sonraya saxlamaq caiz deyildir. Lakin hər hansı bir üzr səbəbilə, yaxud səbəbsiz yerə verilmədiyini təqdirdə, öhdəlikdən götürülməz mütləq verilməlidir. Bundan əlavə, fitrə sədəqəsi verilmədiyini üçün bayram namazını da tərk etmək düzgün deyildir. Məhz bu səbəbdən bayram namazı tərk olunmamalı və qılındıqdan sonra ilkin mərhələdə verilməyən fitrə sədəqəsi dərhal verilməlidir.

Boşanma uşaqlar üçün anormal bir haldır və qətiyyənlər onlar tərəfindən bu qəbul edilməzdir. Hətta bu onları təhlükəli şok hallarına belə gətirib çıxardır ki, bu da onlar üçün ölüm yaşanmış qədər çətin olur. Ancaq fərqli olan tərəf odur ki, ölümdə qətililik vardır. Boşanmada isə valideynlər vardır lakin onları əldə edə bilmə çətinliyi yaşayırlar.

Bunu yaş keçidi ilə əlaqədar dəyərləndirəsi olsaq bu vəziyyət uşaqların həmin kiçik yaş aspektivindən olduqca çətindir.

Bu kimi hallar onlarda 4 ilə 12 həftəyə qədər davam edir. İlk olaraq uşaqlarda ana və ata arasında mübahisələr olduğunda uşaqlarda kədərli (sevincsiz) olduqlarını müşahidə etmək mümkündür. Boşanmanın ciddiliyinin səbəbini isə bir o qədər dərk etməyə bilirlər. Ümumiyyətlə boşanma uşağa kədər, şok, təklilik duyğusu və utancaqlıq kimi hallar yaşadır. Uşaqlar böyüklərdən fərqli olaraq daha çox özünə qapanıq olur və hər şeyi özlərinə meylləndirirlər. Bu səbəblə onlarda; Mənə nə olacaq? Harda qalacam? və s. kimi suallarım ilə qarşılaşa bilərsiniz.

Kiçik uşaqlarda tərəf tutma kimi hallarla rastlaşmaq mümkündür. Hansı ki, bu da böyüklərin davranışlarının, xətələrinin və səhvlərinin əks olunmasıdır. Boşanmadan bir çox uşaqlar ciddi bir şəkildə təsirlənir.

Ancaq bu onların daim problemlili olmaları mənasına gəlmir. Uşağın reaksiyası və yaşayacaqları çətinliklərində dərəcəsi iqtisadi vəziyyət, uşağın yaşı, valideynlərdən hər birinin problemləri həll etmə metodları, onlarla asanlıqla əlaqə saxlama, üçüncü şəxsin varlığı və yaşanan problemlərin böyüklüyünə bağlıdır.

Boşanma halları 6-10 yaş qurupundakı uşaqlarda çox ciddi sarsıntılar meydana gətirə bilər. Həqiqətlərin fərqiindəirlər, amma məsuliyyət daşımadıqlarını biləcək qədər yetişkin deyillər. Bu yaşlarda uşağı tərk edən valideyn daha çox istəyir. Təkrar birləşmək üçün ümid çoxdur.

Yetkinlik başlanğıcında və yetkinlik dönəmində qəzəb, qərarlılıq normal reaksiyalardır. Bu qəzəbi, qərarlılığı və şübhəni uğurla gizləyirlər. Bu yetişkinlik dönəmində keçid olaraq valideynlərdən ayrılma və müstəqil olma istəyi baş qaldırır. Digər tərəfdən bu yaş dövrü çevrənin və ictimai-sosial təsirin önəmli olduğu bir dövrdür. Boşanma çətin bir ana təsadüf etmişdir. Ona görə də özlərində valideynlərdən birinin tərəfini tutma ehtiyacı hiss edirlər. Yeni ailənin qurulmasında baş rolda çıxış edirlər. Bəziləri isə çətinlik yaratmağa çalışırlar. Əsil səbəbi, disiplin və məsuliyyətdən qaçışdır. Mümkün olduğu qədər müstəqilliyi ələ almaq istəyirlər.

PREZİDENT İLHAM ƏLİYEV MÜQƏDDƏS RAMAZAN AYI MÜNASİBƏTİLƏ İFTAR MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK EDİB

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri Şeyxülislam Allahşükür Paşazadə müqəddəs Ramazan ayı münasibətilə 24.07.2013 tarixində öz iqamətgahında iftar mərasimi təşkil etmişdir. Ölkə prezidenti cənab İlham Əliyev müqəddəs Ramazan ayı münasibətilə iftar mərasimində iştirak etmişdir.

İftar mərasimi Qurani-Kərimdən ayələrin və Ramazan duasının oxunması ilə başlayıb.

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri şeyxülislam Allahşükür Paşazadə müqəddəs Ramazan ayı münasibətilə təşkil olunan iftar mərasiminə dəvəti qəbul etdiyinə görə Prezident İlham Əliyevə dərin minnətdarlığını bildirib, bunun İslam dininə və milli mənəvi dəyərlərimizə yüksək ehtiramın əlaməti olduğunu söyləyib. Şeyxülislam qeyd edib ki, Ramazan həmrəylik, dostluq, qardaşlıq, sevgi, mərhəmət və ruzi ayıdır. Azərbaycanda təşkil olunan iftar süfrələri də ölkəmizdə ənənəvi tolerantlığı və sıx birliyi nümayiş etdirir.

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri Azərbaycanda sabitlik, inkişaf, birlik, vicdan azadlığı və tolerantlığın hökm sürməsinin ulu öndər Heydər Əliyevin təməlini qoyduğu mükəmməl siyasət nəticəsində mümkün olduğunu və bu siyasəti Prezident İlham Əliyevin də uğurla davam etdirdiyini vurğuladı. Şeyxülislam respublikamızda gedən sürətli sosial-iqtisadi inkişafı və nümunəvi tolerantlığı beynəlxalq birliyin də etiraf etdiyini dedi. Respublikamızda milli mənəvi dəyərlərimizin qorunub möhkəmləndirilməsində Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın da xüsusi xidmətlərini diqqətə çatdıran şeyxülislam Allahşükür Paşazadə qədim tarixə malik məscid və ziyarətgahlarımızın, sinaqoq və kilsələrin bərpasında dövlətin ardıcıl tədbirlər həyata keçirdiyini bildirib.

Dövlət başçısı mərasimdə çıxış edib.

Prezident İlham Əliyev gözəl ənənəyə çevrilən iftar mərasimini cəmiyyətimizin vahidliyinin, ümumi amallar naminə ölkəmizdə dövlət ilə din arasında sıx birliyin bariz nümunəsi kimi dəyərləndirib. Dövlət başçısı əsas ulu öndər Heydər Əliyev və şeyxülislam Allahşükür Paşazadə tərəfindən qoyulan bu ənənənin indi də uğurla davam etdirildiyini bildirib. Azərbaycan Prezidenti ölkəmizdə dinlərarası dialoqun nümunəvi xarakter daşdığını və bütün millətlərin bir ailə kimi yaşadıklarını qeyd edib.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev bəşəri dəyərlərə hörmətlə yanaşan, beynəlxalq birliyə inteqrasiya edən Azərbaycanın İslam həmrəyliyinə də töhfələrini əsirgəmədiyini deyib. Azərbaycanda əsaslı sosial-iqtisadi inkişafa nail olunduğunu bildirən Prezident İlham Əliyev respublikamızın bütün sahələrdə uğurlu inkişafını davam etdirdiyini vurğulayıb.

Şeyxülislam Allahşükür Paşazadə onun fəaliyyətini yüksək qiymətləndirdiyinə görə prezident İlham Əliyevə dərin təşəkkürünü bildirdi, bundan sonra da milli mənafe naminə söylərini əsirgəməyəcəyini vurğulayıb.

Sonra iftar süfrəsi açılıb.

ÖLKƏ JURNALİSTLƏRİNİN VI QURULTAYI KEÇİRİLDİ

İyulun 11-də Bakıda Azərbaycan jurnalistlərinin VI qurultayı keçirilmişdir. Qurultayda Respublikamızın dövlət himni səsləndirilmişdir. İştirakçılar ötən qurultaydan keçən dövr ərzində dünyasını dəyişmiş jurnalistlərin xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad etmişlər.

Tədbiri Azərbaycan Mətbuat Şurasının sədri Əflatun Amaşov açaraq qurultayın sədarətinin, katibliyinin, say və mandat komissiyalarının yaradılması barədə təklif irəli sürmüş və müvafiq komissiyaların üzvləri

müəyyənləşdirilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Administrasiyasının ictimai-siyasi məsələlər şöbəsinin müdiri Əli Həsənov Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin qurultay iştirakçlarına təbrik məktubunu oxumuşdur.

Qurultay "525-ci qəzet" in baş redaktoru Rəşad Məcidin sədrliyi ilə öz işini davam etdirmişdir. Azərbaycan jurnalistlərinin V qurultayından ötən dövrdə Mətbuat Şurası tərəfindən görülmüş işlərlə bağlı Əflatun Amaşovun hesabat məruzəsi dinlənilmişdir.

Azərbaycan jurnalistlərinin VI qurultayı nümayəndələrinin yekdil səsverməsi nəticəsində Əflatun Amaşov yenidən Azərbaycan Mətbuat Şurasının sədri və yeni idarə heyəti seçilmişdir.

DİN-DÖVLƏT MÜNASİBƏTLƏRİNDƏ YENİ MƏRHƏLƏ: SOSIAL PROBLEMLƏRİN BİRGƏ HƏLLİ İSTİQAMƏTİNDƏ ƏMƏKDAŞLIQ

Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən Respublikanın müxtəlif bölgələrindən, o cümlədən Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən ən aktiv dini icmalarının nümayəndələrinin, tanınmış ilahiyyatçıların, ictimaiyyət nümayəndələrinin iştirakı ilə "Dini icmaların sosial layihələrinə dəstək" layihəsinin təqdimatı keçirilib. Dövlət Komitəsindən verilən məlumata görə müsabiqə, Dialoq və Əməkdaşlıq Uğrunda İslam Konfransı Gənclər Forumu Avrasiya Regional Mərkəzi ilə birgə həyata keçiriləcəkdir.

Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Elşad İskəndərov çıxışı zamanı sosial layihələrə dəstək proqramından danışaraq bildirib ki, Dövlət Komitəsinin təşəbbüsü və dəstəyi ilə Azərbaycanda fəaliyyət göstərən dini icmalar üçün sosial layihələrə dəstək sahəsində müsabiqəsinin əsas məqsədi dini icmaların və dindarların cəmiyyət həyatında konstruktiv iştirakının gücləndirilməsi, dini icmaların sosial həyatda faydalı fəaliyyətə cəlb olunması, eləcə də ölkəmizdə dözümlülük prinsiplərinin artırılmasıdır. "Bu layihələr müxtəlif formalarda ola bilər. Məsələn, ekologiya sahəsi üzrə ətraf mühitin təmizlənməsi, ağacəkmə kampaniyaları və s. ola bilər. Eyni zamanda dini icmalar kimsəsiz uşaqlarla bağlı layihələr təqdim edə bilərlər. Onların cəmiyyətdə öz yerini tutması istiqamətində tədbirlər həyata keçirə bilərlər. Gənclərin marifləndirilməsi üçün müxtəlif kurslar təşkil edilə bilər. Həmçinin qadınların da bu layihələr cəlb edilməsi zəruridir. Məsələn, dini icmalar icmanın nəzdində müxtəlif kurslar təşkil edə bilərlər. Toxuculuq, tikiş kursları kimi. Bu həm orada çalışacaq qadınların cəmiyyətə inteqrasiyasını, həm də iqtisadi durumunun yaxşılaşmasını təmin edəcəkdir."

“QARDAŞ KÖMƏYİ” T.C. XARİCİ İŞLƏR NAZİRİ ƏHMƏD DAVUDOĞLUNA TƏQDİM EDİLDİ

16. 07. 2013 tarixində Azərbaycanla rəsmi səfərdə olan T.C. Xarici işlər naziri Əhməd Davudoğluyla görüşən Gəncliyə Yardım Fondunun prezidenti Ahmet Tecim nazirə “Qardaş Köməyi” jurnalını təqdim etdi.

Görüş əsnasında T.C. Xarici işlər naziri Əhməd Davudoğluyla məlumat olaraq qeyd edildi ki, 1915-ci ildə Bakıda Anadolu Türkünün Qurtuluş mübarizəsinə dəstək vermək məqsədiylə Bakı Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyəti liderliyində “Qardaş Köməyi (Yardımları)” fəaliyyəti başlamış və bu təşkilatın 1917-ci ildə “Qardaş Köməyi” jurnalını nəşr etmə təşəbbüsü nəticəsində Anadolunun qurtuluş müharibəsinə dəstək məqsədiylə Bakıda minlərlə şəxs toplanmış, toplanan bu insanlar pullarını, qızıllarını və ailələrinin ziynət əşyalarını Anadoluya çatdırmaq üçün adı zikr olunan təşkilata vermişdilər.

Qardaşlıq hissələrinin Azərbaycan-Türkiyə hətta türk dünyası üçün əhəmiyyətini və təsirini hər zaman canlı tutmaq və gələcək nəsillərə çatdırmaq üçün Türk Əməkdaşlıq və Koordinasyon Ajansı Başkanlığının (TİKA), Azərbaycan Türk Sənayeci və İşadamları Cəmiyyəti (TUSİAB) və Gəncliyə Yardım Fondunun təşkilatçılığında “Keçmişdən Günümüze Azərbaycan və Türkiyədə Xeyriyyəçilik Ənənəsi QARDAŞ KÖMƏYİ” adlı bir layihəni reallaşdırmaq qərarına gəlmişdir. Layihə çərçivəsində, adı çəkilən jurnal transliterasiya edilmiş, Türkiyə türkcəsinə uyğunlaşdırılmış və daha sonra nəşr olunmuşdur.

GƏNCLİYƏ YARDIM FONDUNDA ƏNƏNƏVİ İFTAR SÜFRƏLƏRİ

Ramazan ayında oruçlulara iftar verməyin nə qədər böyük savab iş olduğu məlumdur. Belə bir xeyirxah əməl həmçinin cəmiyyətdə insanlar arasında əlaqələrin güclənməsinə, mehribançılıq ab-havasının hakim olmasına səbəb olur. Azərbaycanda xeyirxah işlərlə fəaliyyət göstərən Gəncliyə Yardım Fondu da hər il ənənəvi olaraq Ramazan ayının əvvəlindən sonunadək fondun konfrans zalında iftar proqramları təşkil edir. Bu il də öz ənənəsinə sadıq qalan Gəncliyə Yardım Fondu hər gün iftar süfrələri açaraq insanlara bu istiqamətdə xidmət etdi. Gündəlik 500 nəfər üçün hazırlanan iftar süfrələrində cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrindən olan insanlar iştirak edərək Ramazan ayının sevincini birlikdə yaşadılar.

Bununla birlikdə Ramazan ayı boyunca imkansız ailələrə, şəhid ailələrinə, qaçqın və məcburi köçkünlərə iftar süfrələri açıldı. Eyni zamanda azərbaycanlı və türk iş adamlarına, dövlət və qeyr-hökumət təşkilatlarının nümayəndələrinə, müxtəlif bölgələrdə fəaliyyət göstərən imamlara və din xadimlərinə iftar süfrələri açıldı.

qadın geyimləri tuwa

**HİCABLI QADIN GEYİMLƏRİNDƏ
BOL ÇEŞİD VƏ İNANILMAZ UCUZLUQ**

**İrfan Abunaçilərinə
Əlavə Endirimlər
Nəzərdə Tutulur!**

Ünvan:
Binə Ticarət Mərkəzi
Sıra 7A, korpus 3,
mağaza 28 (keçid)

Tel:
(+ 994 55) 208 72 55
(+ 994 12) 408 40 43

manto
tunik
kostyum
yubka
şalvar

